

VSEBINA

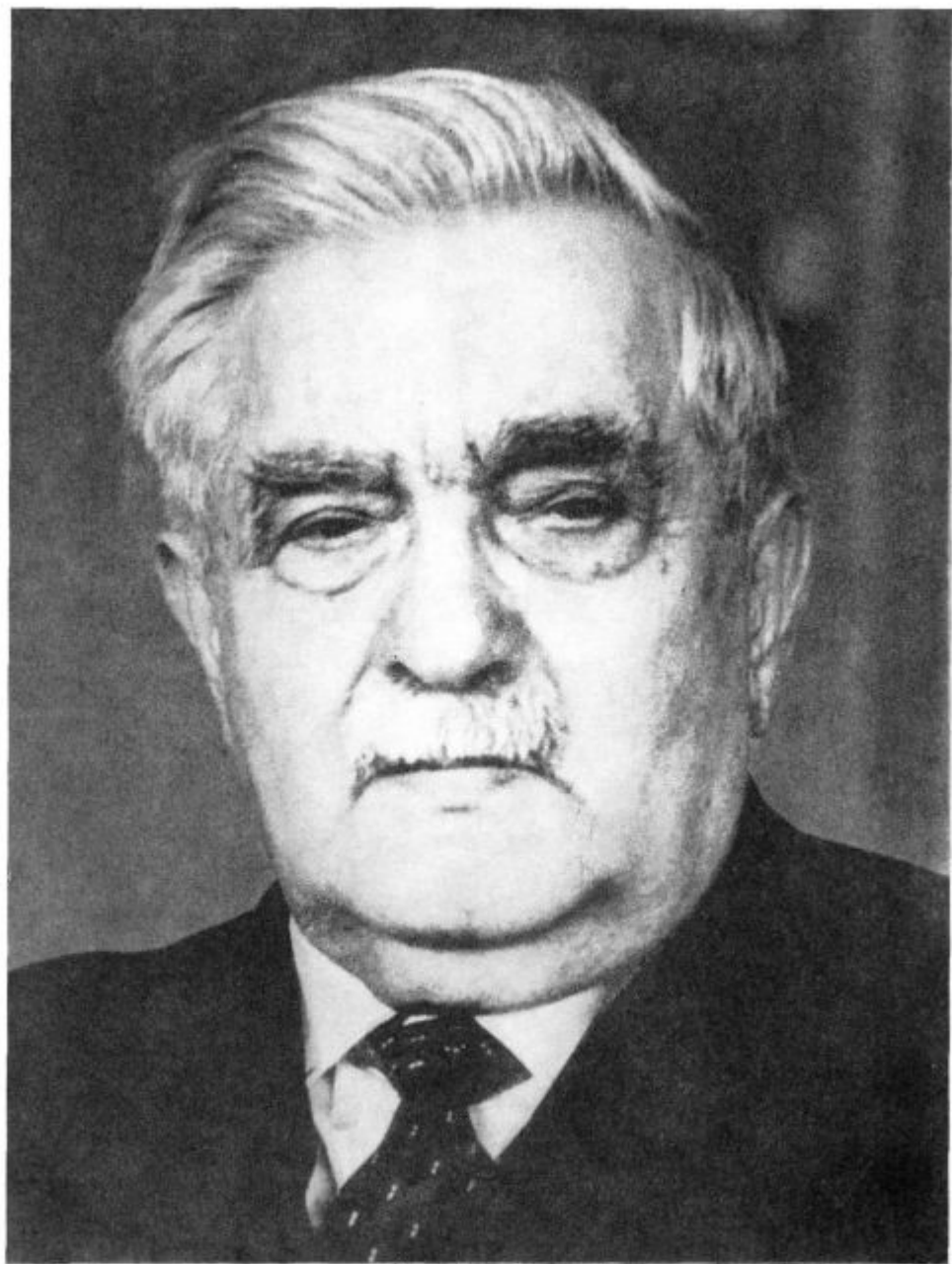
Marijan Breclj: France Bevk	127
Slikovno gradivo k članku so pri- spevali M. Breclj, D. Bevk, Muzej ljudske revolucije v Ljubljani in Mestni muzej Idrija. Vsem se ured- ništvo najtopleje zahvaljuje	
Milica Kacin-Wohinz: Iz doku- mentov o preganjanju gori- škega nadškofa mons. Fran- čiška Borgie Sedeja	135
inž. Ivan Mlakar: Raziskovalne metode na živo srebro izven območja rudišča Idrija	146
inž. Jože Čar: Kakšna bo usoda Pronta?	152
Stanko Majnik: Rudnik Idrija med nemško okupacijo 20. 9. 1943—28. 4. 1945	157
Janez Jeram: »Na Poklonu«	167
Jože Felc: Utrinki ob tržaški 25. krstni premieri	168
J. J.: Pirnatove nagrade	170
Franc Zelenc: Drugo tekmoval- nje gasilskih enot rudnikov Slovenije	171
Ohranili jih bomo v trajnem spominu	174

3 XV 1970 IDRIJSKI RAZGLEDI

Izdaja Mestni muzej v Idriji. Ured-
niški odbor: inž. Ivan Gantar, Jurij
Bavdaž, Anton Bolko, prof. Vinko
Cuderman, inž. Jože Čar, Damijan
Flander, Srečko Logar, Rafko Ter-
pin. Glavni in odgovorni urednik
Jurij Bavdaž. Izhaja vsake tri me-
sece. Letna naročnina za ustanove
in podjetja 12 din, za zasebnike
6 din. Posamezna številka 3 din.
Poštnina plačana v gotovini. Naslov:
Idrijski razgledi, Idrija, poštni pre-
dal 11, tel. Idrija 86-135, telegrami
Muzej Idrija, tek. rač. pri SDK Idri-
ja št. 5202-603-119.

Tiska tiskarna »Primorski tisk«
Koper

Slika na naslovni strani:
Najstarejša ohranjena fotografija Idrije —
okoli leta 1870

Francis Bevk

1890 — 17. september — 1970

O svoji rojstni »hiši« je Bevk zapustil nekaj čudovitih vrstic. O njej moramo najprej povedati, da je ni več. Lesena zgradba, kjer se je pisatelj rodil in ki so ji pravili »Jernejčeva pajštva«, nekaj sto metrov pod Bevkovo domačijo (glej slika 1), že davno več ne stoji. Ob mojem obisku Zakojce sta gospodarja »pri Jernejcu« pokazala mesto, kjer je stala. Danes je tam le zelenje in dreve, le dva »vogelna« kamna je bilo še videti in rahel, komaj nakazan, ves od srobotja ovit, manj kot meter visok del zidu. V hišo, ki jo kaže slika 1, je Bevk prišel star kaka tri leta. Tedaj je nosila št. 83 in so ji po domače rekli »pri Volárju«.

Prva znana slika Bevkove družine je že brez najvažnejšega družinskega člana: na njej ni pisateljeve matere, saj je ta slika pravzaprav nastala dan po materini smrti (umrla 20. avgusta 1906). V prvi vrsti zgoraj stoje: pisatelj z obrazom, ki izdaja vso tragiko tistega dne, oče Janez, z najmlajšim sinom Karlčem, očetova sestra z Julko v naročju; v drugi vrsti pisateljev ded Jakob, pisateljev brat Lojze; v spodnji vrsti: pisateljeva sestra Jožefa, babica Neža, roj. Flander, in sestra Katarina.

Od rojstva do smrti je razpeto vsako človeško življenje. Tudi Bevk se je kar zapovrstjo srečaval s to znanko: najprej je umrl 1897 brat Lenart, nato sestra Cilka 1900, potem je prišla vrsta na mater in koj za njo na najmlajšega Karlčka. O materi je Bevk napisal vrstice, vredne Cankarjevega peresa: »Čudovito je, kako se izprazni svet, kadar umrje mati, kakor da bi ne umrl en sam človek in manjka milijon ljudi... In če se je kdaj porodil v srcu dvom, ako je to, kar delam, pravo, je bil vselej materin obraz pred menoj in sem povsili oči. Če bi drugega ne bilo, to je dovolj za sina, to je tudi za mater dovolj. Še danes izpolnjuje svoje poslanstvo, ko jo molče prosim odpuščanja.«

Življenje je teklo dalje svojo pot. Volár in njegovi otroci so potrebovali nadomestila za mater. Pajntarjeva Mica jim ga je nudila. Pisatelja so vezali nanjo lepi spomini, zakaj to ni bila mačeha, kakršne nastopajo v ljudskih pripovedkah, marveč dobra ženska, ki je skrbela za družino in s katero je pisatelj postal zaupljiv prijatelj.

Čisto v bregu pod strmo, visoko Kojco stoji še danes na Bukovem kmečko poslopje, kjer je Volárjev France dobil svoj prvi šolski pouk. Bukovo je oddaljeno od Zakojce slabo uro hoda, pozimi zaradi obilice snega pa je Zakojca največkrat docela odrezana od sveta, zato se ni redkokrat zgodilo, da otroci niso mogli v šolo. Vendar se Bevk spominja, da je tako rad vanjo zahajal, da ga je celo učitelj včasih opomnil, kako bi bilo bolje, da bi zaradi slabega vremena ostal doma.

Bevkova velika želja po učenju in spoznavanju je bila kronana šele po daljšem času, potem ko je že poskusil več drugih poklicev. Po pripravnici v Podgori, začetku učiteljsišča v Kopru, nadaljevanju in dokončanju tega v Gorici, je končno sredi leta 1913 postal ljudskošolski učitelj. Na učiteljsišču je prejemal štipendijo in bil zato obvezan, da službuje določeno vrsto let na osnovnih šolah. Ubožno spričevalo je bilo njegov stalni spremljevalec, pa tudi očetov vir zaslužka: »vaški čevljar, ki revno živi od dela svojih rok«.

Vojna je posegla v Bevkovo komaj dobro začeto literarno udejstvovanje. Po kratkem in slučajnostnem službovanju — nadomeščanju — v rojstni vasi, je bila prva njegova služba v Orehku, kasneje pa v Novakih. Od tu je moral k vojakom. Po vojni se je zaposlil kot poklicni častnikar v Ljubljani, vendar ga je srce vleklo na Primorsko, kamor se je tudi vrnil. Tu se je začelo njegovo pravo pisateljsko življenje, pa tudi društveno delovanje (na sliki: Bevk govori na shodu v Števerjanu 10. avgusta 1927).

PEN-klub, mednarodna organizacija pisateljev, katere član postane tudi Bevk, mu omogoči, da se udeleži nekaterih njenih zborovanj. Tako pride na Češko, v Francijo, v Španijo (slika ga prikazuje prav v Španiji). Poleg Barcelone si na Španskem ogleda še nekatera druga mesta, med njimi Madrid, kjer doživi prvič bikoborbo. Kot odmev na to špansko potovanje nastane knjiga »Izlet na Špansko«.

Bevkov boj za osvoboditev slovenskega človeka izpod vsakega jarma, posebej pa diktatorskih oblasti zaslužnjevalcev naših dežel, se zanj in za prebivalce zasedenih ozemelj ni začel šele z letnico našega uradnega osvobodilnega boja, marveč že davno prej. Leta aretacij, zaporov, konfinacij, policijskega nadzorstva in podobnega so samo še bolj izoblikovala in izostrila podobo tega borca.

Zato je njegov prihod iz goriških zaporov v vrste partizanskih borcev pomenil le premočrtno nadaljevanje že začete poti. In to je bilo tem lažje, ker je bil Bevk vedno tam, kjer njegovo ljudstvo. Bevk je znal, ko je bilo treba, zamenjati tudi svoje navadno orožje — pero — s katerim je vse življenje bojeval boj za resnico in pravico, s puško, toda še vedno le kot s sredstvom za uveljavljanje pravice in resnice.

Najvišje časti, stopnje odgovornosti in priznanja, ki jih je tudi na tem polju dosegel, pričajo le o tem, kako je znalo ljudstvo oziroma njegovi predstavniki, ceniti njegovo delo in njegove napore. Resnično, neposredno doživljanje tega boja pa mu je kasneje navdihnilo več literarnih del, memoarskih zapiskov in drugih tekstov, brez katerih bi si skoraj ne mogli predstavljati zaključene podobe Bevka pripovednika.

Bevk je postal pravzaprav sinonim za dobrega mladinskega pisatelja. Tega pa ni dokazala ali izpričala le kritika, to častno mesto v slovenski mladinski književnosti mu je dala slovenska mladina. In Bevk je bil tega priznanja otroško preprosto in od vsega srca vesel. Zato je tako rad zahajal med mladino na šole, v klube, sploh povsod, kjer se je ta zbirala. Stalen gost je bil skupin pisateljev, ki so potovali in hodili brat svoje mladinske stvaritve. Tako je ljubil mladino, da ji ni mogel ali hotel odreči, ko ga je ta vabila, niti takrat, ko je že tu in tam čutil v sebi rahle znake bolezni, ki ga je opozorila, da bi takih naporov ne smel več tvegati.

Nekje je Bevk zapisal, da bi mu, če bi mu vzeli rodno pokrajino, s tem odvzeli glavni vir njegovega pesniškega in pisateljskega navdiha. Zato sta se njegova misel in njegovo čustvo stalno vračala v tisto okolje, ki ga je ob rojstvu obdajalo. Toda ostajal ni le v ožjem rodnem kraju, marveč si je polagoma osvajal vedno širša obzorja, dokler ni zaobsegel vse Primorske, seveda s pretežnim poudarkom na Tolminski in Cerkljanski. Med te svoje rojake se je pisatelj venomer rad vračal in z njimi rad obujal spomine ter se soočal z novo stvarnostjo in razmerami.

Danes, ko je Bevkova življenjska pot zaključena, lahko rečemo, da je bil poleg Simona Gregorčiča najpopularnejši, najbolj ljudski, najbolj pri srčni literarni ustvarjalec. Zato je bil tudi Bevku Gregorčičev lik eden najlepših. O njem je večkrat govoril in pisal. Oba ustvarjalca je prevečala tista ljudskost, ki je največkrat zanesljivo potrdilo o pravilnosti pisateljske poti.

Kakor je smrt vsakega človeka nekaj dokončnega in nepreklicnega, tako je za nekatere poleg tega še zaključek drugačnega življenja, ne le telesnega. Pri Bevku, ki nas je leto za letom bogatil z novimi knjigami, ki je naravnost bruhal v svoji vulkanski ustvarjalni plodnosti, nismo niti utegnili pomisliti, da bi se velikan takega formata začel kdaj tudi nagibati v zaton življenja. In ko je ta prišel, nas je našel nepripravljene. Šele njegov veličastni pogreb skozi važnejša severnoprimorska središča (Idrija, Ajdovščina, Nova Gorica) je bil zgovorna priča, da se od Bevka poslavlja vsa Primorska.

Bevk je bil v vseh letih življenja, v vsaki starostni dobi tudi v svojih človeških potezah prikupna osebnost, posebno je bil tak izraz oziroma so bile take poteze njegovega obraza. Tako je tudi v učiteljskih letih, ko je bil med gojenci po letih med najstarejšimi, saj je prišel na zavod zelo pozno, vzbujal splošno občudovanje, ki ga je podčrtavalo še dejstvo, da je bil že tedaj sodelavec najvidnejše slovenske literarne revije Dom in svet.

Težka leta, ki jih je pisatelj preživel v Gorici med obema vojnama, nam dajejo drugačno podobo Bevka, »italijanskega« državljana, po srcu in duši in vseh svojih sposobnostih pa najgorečnejšega Slovenca in Slovana. Zdi se, da je ta podoba kakor nalašč ustvarjena za tako razmišljanje — Bevk in Travnik, slovensko središče Gorice — to sta dva sinonima za vso upornost slovenskega človeka na tem ozemlju proti fašističnemu raznarodovalnemu pritisku.

Bevk je v svojem petinpetdesetem letu doživel tudi konec druge svetovne vojne. Sto nalog je čakalo in terjalo njegovo znanje in njegove sposobnosti, ena bolj pereča od druge; domovina in boj za njene meje v tujini — vse je enako pritegovalo njegovo predanost slovenstvu. Toda počasi je ponovno začel prehajati na literarno pot. Tu na sliki se nam predstavlja tak šestinpetdesetletnik pred Prežihovo domačijo v Kotljah leta 1946.

Knjige, ki jih je izdajala Goriška Matica, so bile tudi po oblikovni plati prikupne izdaje. Književna zadruga je znala poiskati med primorskimi umetniki nekatere (Goršeta, oba Kralja, Srebrniča, Spazzapana, Božiča, Bambiča idr.), ki so z okusom, pa tudi z resnično umetniško močjo oblikovali zunanjo podobo njenih izdaj. Na Bevkovih izdajah se nekajkrat pojavi ime Bevkovega rojaka iz idrijskega konca — slikarja Julčeta Božiča, ki je v svojih ilustracijah, posebno pa opre mah pokazal svojevrsten, njemu lasten način oblikovanja.

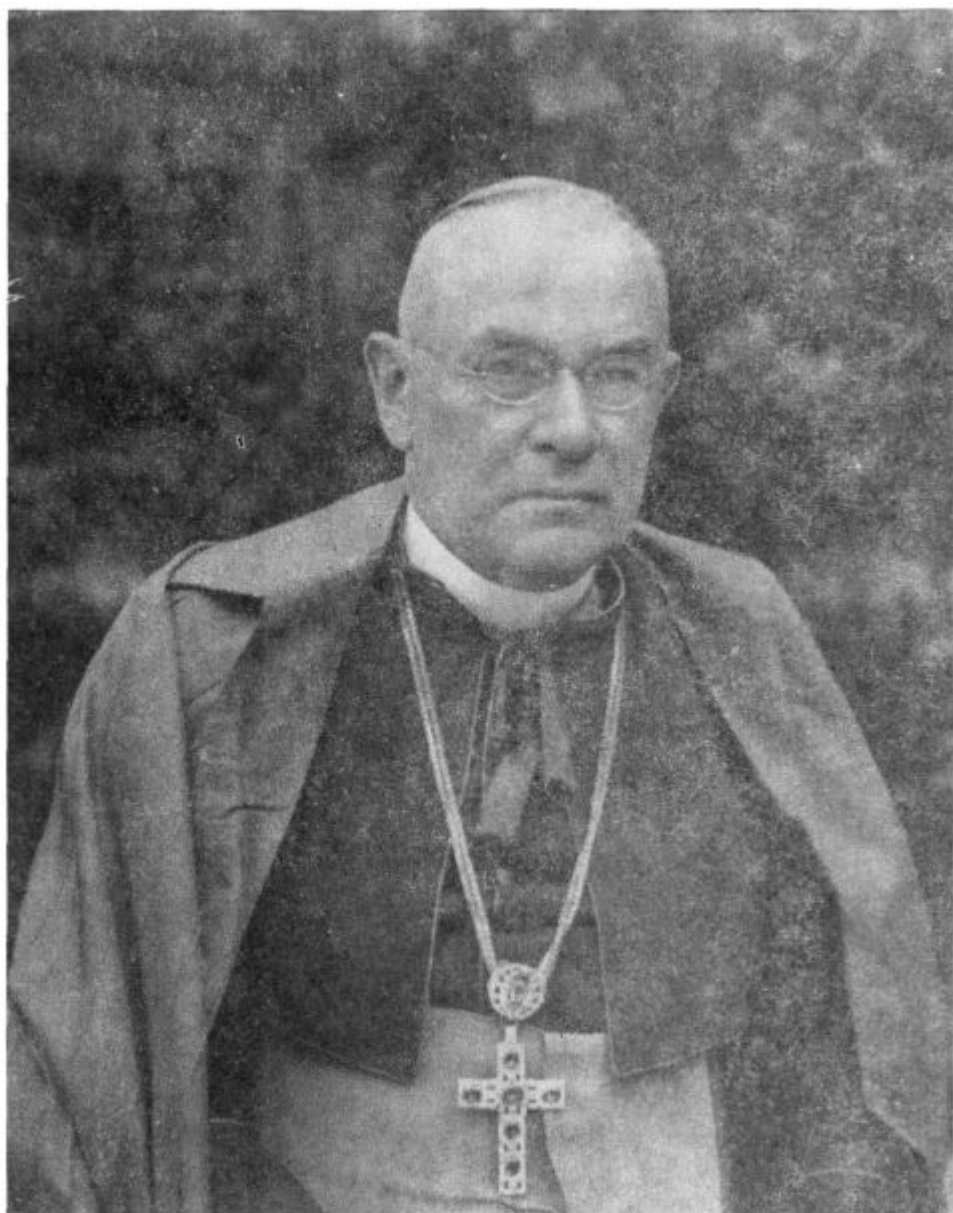
Bevkova avtobiografska povest »Tatič« ne spada le med najbolj brana dela tega pisatelja, marveč tudi v sam vrh Bevkove umetniške proze za mladino. Tu, ob tej drobni knjižici, so se srečali pravzaprav trije predstavniki primorske kulture med obema vojnama: najprej pisatelj kot avtor, potem Tone Kralj, ki je knjigo tako okusno ekspresivno umetniško opremil (ki je — čeprav ne Primorec — posvetil pretežni del svojega življenja in svojih umetniških sposobnosti prav naši deželi), ter tiskarnar Hinko Sax, ki je v Idriji opravljal svojo tiskarsko dejavnost in natisnil tudi nekaj za kulturno in politično zgodovino Primorske važnih del.

Največji slikarski vzpon je od Bevkovih prijateljev likovnikov doživel kasneje Lojze Špacapan (tudi Luis Spazzapan). Ta je Bevku narisal nekaj svojevrstnih, za tisto dobo dovolj drznih in tudi oblikovno dognanih oprem. Pričujoča podoba nam kaže opremo prve knjige trilogije Znamenja na nebu »Krvavi jezdeci«. V svoji kompozicijski shemi, daleč od oblikovne udomačenosti dajejo močno ekspresivno varianto apokaliptičnih jezdecev vseh časov in rodov. Ne smemo pozabiti, da veže Špacapana na Idrijo tudi druga dvojna vez — intimno človeška (saj se mu je v Idriji rodila hčerka) ter poklicna (poučeval je risanje na realki).

Uredništvi Idrijskih razgledov in Kapelj prirejata kot nadaljevanje tupelškega in tržaškega srečanja med primorskimi revijami javni pogovor za okroglo mizo pod naslovom

SPECIFIČNOST RAZVOJA SLOVENCEV V RAZLIČNIH
DRUŽBENOPOLITIČNIH SISTEMIH

Na srečanje, ki bo 5. 12. 1970 ob 19,30 v Idriji, smo povabili predstavnike revij Mladika (Trst), Most (Trst), Obala (Koper), Srečanja (Nova Gorica), Zaliv (Trst).

Nadškof mons. Francíšek Borgia Sedej

IZ DOKUMENTOV O PREGANJANJU GORIŠKEGA NADŠKOFA MONS. FRANČIŠKA BORGIE SEDEJA

Milica Kacin-Wohinz

Osrednji državni arhiv v Rimu (Archivio Centrale dello Stato) nam je vljudno dovolil vpogled v nekatere dokumente notranjega ministrstva, ki utegnejo osvetliti cerkveno-politične razmere na Goriškem v prvem desetletju po prvi svetovni vojni in vprašanja, zadevajoča odstop zadnjega slovenskega nadškofa v Gorici.

Za lažje razumevanje spodaj objavljenih odlomkov dokumentov je potreben kratek pregled dogodkov, kakor so razvidni iz dokumentarnega gradiva, ki nam je trenutno na voljo.

V času italijanske zasedbe, novembra 1918, je bila cerkvena oblast v Julijski krajini v rokah slovenskega nadškofa v Gorici Frančiška Borgie Sedeja, ki je bil po rodu iz Cerkna. Tržaško-koprsko škofijo je tedaj vodil tudi Slovenec, mons. Andrej Karlin, poreško-puljsko pa Dalmatinec italijanske narodnosti Trifun Pederzoli. Goriški nadškof in tržaški škof sta bila že od prvih dni zasedbe trn v peti italijanskim okupacijskim oblastem in domačim italijanskim nacionalistom, ker sta bila pač slovenske narodnosti in sta zato predstavljala potencialno oviro za asimilacijo slovenskega in hrvaškega prebivalstva, ki ga je londonska pogodba iz leta 1915 prisodila italijanski državi.

Tržaškega škofa Karlina so domači nacionalisti in fašisti že leta 1919 prisilili k odstopu. Zamerili so mu zlasti dejstvo, da ob prihodu italijanske vojske ni izrazil dobrodošlice njenemu poveljniku guvernerju Petittiju in da je odklonil slavnostno mašo v zahvalo za zmago italijanskega orožja. Andreja Karlina je zamenjal škof italijanske narodnosti A. Bartolomasi, ki naj bi prek cerkve podpiral raznarodovalno politiko na Tržaškem.

Goriški nadškof mons. Sedej je v prvih povojnih mesecih užival večjo mero spoštovanja, bodisi zato, ker so bile na Goriškem nacionalistične sile šibkejše, bodisi zato, ker je iskreno zagovarjal legitimnost in lojalnost do novih oblasti. Deželna oblast je z odobravanjem sprejela zlasti njegovo odklonilno stališče do akcije, ki so jo sprožili slovenski in hrvaški duhovniki, da bi dobili v Julijski krajini posebno slovensko-hrvaško škofijo. V spomenici, ki so jo spomladi 1920 poslali sv. sedežu, so zahtevali, da se pri verskih obredih ohrani uporaba staroslovanskega jezika in da sv. sedež ustanovi posebno škofijo, v kateri bi bili vključeni vsi verniki slovenske in hrvaške narodnosti, ki prebivajo kjerkoli na zasedenem ozemlju. Tedanji generalni civilni komisar Mosconi je navdušeno poročal vladi, da je nadškof v dilemi med »slovanskim nacionalizmom ter rimsko liturgijo izbral zadnjo« in svetoval sv. sedežu, naj zavrne predlog o posebni škofiji ter dodeli njemu »izredna pooblastila za zajezitev tega gibanja«. To stališče nadškofa, ki je po rojstvu in po čustvih Slovenec, je nadvse pomembno, je zapisal Mosconi, ker pomeni, da bo cerkev obsodila širjenje jugoslovanskega iredentističnega gibanja, zlasti zato, ker ga vodijo pravoslavni krogi iz Beograda.

Najbrž bi bilo sklepanje, da je ravnanje nadškofa Sedeja narekoval zgolj oportunitizem, neupravičeno. Bolj verjetno je njegovo stališče o tem vprašanju izhajalo iz preračunljivosti: ostati na svojem mestu tudi za ceno popuščanja, v korist slovenskih vernikov, kar je poznejši razvoj docela potrdil. Poleg tega pa je treba upoštevati, da ni bil pastir samo slovenskim vernikom, temveč tudi italijanskim in furlanskim, ki so ga spoštovali in cenili. Zato bi bila nekakšna slovensko-hrvaška »narodna škofija« s cerkvenega vidika nesprejemljiva. Prisotnost slovenskega nadškofa v Gorici je bila vsekakor jamstvo za ohranitev slovenskega jezika v cerkvah in za zavarovanje slovenske duhovščine pred preganjanjem. Tega so se fašistične oblasti zavedale, zato v naslednjih letih niso štedile z obtožbami in vsestranskimi obrekovanji. V avgustu 1922. leta, potem ko so fašisti razdejali in zažgali premnoge slovenske narodne ustanove, so na pobudo mons. Sedeja vsi trije škofje iz Julijske krajine, med njimi dva Italijana, sestavili spomenico s protestom zoper nasilje nad prebivalstvom slovenske in hrvaške narodnosti. Tudi ta odkriti nastop je bil eden izmed povodov za akcijo zoper slovenskega nadškofa v Gorici. Čeprav nadškof narodnega gibanja, ki so ga vodili tudi duhovniki, ni neposredno podpiral, je dejstvo, da ga ni zaviral, zadostovalo za sprožitev srdite gonje krajevnih oblasti in fašistične organizacije zoper Sedeja, ki se je začela leta 1923 in je s presledki trajala do leta 1931.

Pobudo za odstranitev mons. Sedeja z nadškofijskega mesta v Gorici so dali trije italijanski duhovniki, ki so mu iz osebnih razlogov nasprotovali, obenem pa so želeli zasesti ključna mesta v goriški nadškofiji. Vladi in vodstvu fašistične organizacije v Gorici so poslali spomenico z dokazi o nadškofovi protiitalijanski usmerjenosti. V decembru 1923 sta fašistična organizacija in občinski svet v Gorici sprejela resolucijo z zahtevo vladi, naj poskrbi, da bo Sedeju odvzeta goriška nadškofija, če pa to ne bi bilo izvedljivo, da bo sv. sedež imenoval namestnika italijanske narodnosti, ki bi imel pravico nasledstva. Tudi prefektura videmske pokrajine, kamor je spadala Goriška, je zasipala italijansko vlado z obtožbami nadškofa in zahtevami po njegovi odstranitvi, češ da njegova prisotnost v Gorici zavira fašistično raznarodovalno politiko na Primorskem.

Zoper to akcijo so nastopili verniki s plebiscitom. Zastopniki 300 000 vernikov slovenske in italijanske narodnosti so v posebnih izjavah zagotavljali predsedniku vlade Mussoliniju, da jih je nadškof »vedno vzgajal v ljubezni do skupne domovine Italije in v spoštovanju ter pokornosti do državnih oblasti«. Prosili so Mussolinija, naj ne naseda obrekovanjem in naj si prizadeva, da bo mons. Sedej, ki je vzoren duševni pastir in lojalen italijanski podanik, ostal na svojem mestu. Obenem je nadškof ponovno izrazil vdanost kraljevi hiši in se udeležil nekaterih komemoracij za padlimi italijanskimi vojaki, ki jih je v načelu odklanjal. Slovenskim duhovnikom pa je v pastirskem pismu naročal, naj se vzdrže političnega delovanja in naj si prizadevajo za pomiritev duhov.

Spričo teh dejstev, pa tudi zato, ker sv. sedež ni nameraval ugoditi zahtevam vlade in odstraniti cerkvi zvestega nadškofa, je Mussolini 25. marca 1925 sporočil čuvarju pečata, da se mu trenutek ne zdi primeren za odstranitev Sedeja, ker bi spričo njegove priljubljenosti med prebivalci, ki so po treh četrtinah slovanske narodnosti, odstranitev utegnila postati politično nevarna.

Akcija goriških fašistov ter mestnih in pokrajinskih oblasti pa ni prenehala. Še naprej so kopičili dokaze o Sedejevi protiitalijanski usmerjenosti in pripravljali predloge za rešitev »nevzdržnega« položaja v goriški nadškofiji. Poleg zamenjave nadškofa so predvidevali zamenjavo slovenskih duhovnikov, ki so zasedali nekatera pomembna mesta v nadškofijskih ustanovah, z narodno zanesljivimi duhovniki italijanske narodnosti.

V novembru 1925 je fašistična vlada podrobneje proučila vprašanje. Ker se posvetna oblast ni smela vtikati v notranje cerkvene razmere, s svetim sedežem pa Italija ni imela diplomatskih odnosov, je ukrepala na svojo roko in priporočila Sedeju, naj sam da ostavko.

Spričo te kampanje je Vatikan poslal v Gorico apostolskega vizitatorja, da bi proučil razmere in ugotovil dejansko stanje v nadškofiji. Morda je njegovo poročilo iz marca 1926, v katerem je spodbil večji del obtožb, obenem pa tudi opravičil fašistične oblasti vsakršne krivde za gonjo, vplivalo, da se je vprašanje Sedejeve odstranitve zavleklo tja do leta 1931. Tedaj je nadškof sam odstopil, najbrž na priporočilo sv. stolice, ki je medtem s konkordatom uredila odnose z italijansko državo. Odstopil je pod pogojem, da bo na njegovo mesto imenovan pravičen pastir, ki bo branil pravice jugoslovanske manjšine v Italiji, vendar mu ta prošnja ni bila izpolnjena.

Fašistični napisi proti škofu Sedeju

Ena izmed spomenic z obtožbami nadškofa mons. Sedeja. Spomenica obsega 21 strani in je razdeljena na dva dela. V prvem so razložene možnosti, ki jih ima država za poseganje v cerkvene zadeve s pravnega vidika, v drugem, spodaj objavljenem delu, je opisano dejansko stanje. Spomenica je brez datuma in brez podpisa. Morda jo je sestavila goriška fašistična organizacija, občinski odbor, ali nepoznana skupina tožiteljev. Sestavljena je bila proti koncu leta 1925 ali v začetku leta 1926.

Spomenica

o politično-cerkvenem vprašanju
v Gorici

B) Z dejanskega vidika

Najprej je potrebno opozoriti na dejstvo, da ne kaže, da bi se pokrajinska politična oblast zavedala resnosti politično-cerkvenega položaja na Goriškem.

Zakon iz leta 1874, ki določa načelo o suverenosti države nad njenimi zunanji odnosi s cerkvijo, je za Goriško mrtva črka.

V neprestanih sporih z državnimi oblastmi je nadškofu mons. Sedeju vselej uspelo vsiliti svojo voljo in s tem utrditi nadvlado slovanske duhovščine v vseh škofijskih organih.

Državna oblast dopušča, da ostajajo duhovniki, ki niso italijanski državljani, neovirano na svojih mestih. Nikoli se ni poslužila bivšega § 4, ki ji daje pravico, da predlaga imenovanja za $\frac{2}{3}$ škofijskih župnij. Včasih je celo dopustila, da je od dne imenovanja poteklo tistih 30 dni, ki jih zakon predvideva za morebitne ugovore zoper določeno namestitev. Prav v redkih primerih je zahtevala odstranitev duhovnika — § 8 —, ki je bil iz političnih razlogov resno kompromitiran. Toda ker se je takim zahtevam ordinariat upri, oblast ni čutila potrebe, da bi nadalje ukrepala, kakor je predvideno v bivšem § 60.

Namesto da bi vpeljala politiko ostrega uveljavljanja obstoječega zakona, je raje ubrala drugo pot, tako, da ne bi prizadela nadškofove občutljivosti. Nadškof pa nepopustljivo brani svoje pravice in se jih mogočno poslužuje, ne toliko v korist cerkve, kolikor v prid svojih slovanskih sonarodnjakov.

Nesporno je dejstvo, da je Sedejevo večletno sistematično delovanje za slovanstvo v ostrem nasprotju s političnim programom države, ki z vsemi sredstvi pospešuje postopno nacionalno asimilacijo drugorodcev.

Da bo mogoče razumeti miselnost nadškofa mons. Sedeja, bo zadostoval kratek pregled nekaterih najbolj značilnih dejstev:

1. Pastirsko pismo, ki ga je izdal marca 1918 v zvezi z našo nesrečo pri Kobaridu,¹ vsebuje napade in ocene, ki so žaljivi za našo slavno vojsko in za Italijo.

2. Nadškofovski odlok iz novembra 1918 naroča duhovščini, naj se zaveda, da sta italijanska vojska in vlada le zastopnika antante, ki jima je dana naloga, da začasno, do sklenitve miru, zasedata to ozemlje.

3. Nadškof je odklonil vabilo, da bi v Gorici pel tedeum v zahvalo za dokončno zmago našega orožja — december 1918.

4. Duhovnikom je prepovedal izobešanje trikolore in ukazal, naj se v dobi premirja vzdrže vsakršne politične manifestacije. Dejstvo, da so slovanski duhovniki neovirano agitirali za priključitev Goriške k Jugoslaviji, priča, da je s tem ukazom nadškof nameraval preprečiti manifestacije za priključitev k Italiji, ki bi jih utegnili sprožiti italijanski duhovniki.

5. Nobenega znaka neodobravanja ni pokazal, ko je slovanska duhovščina ob aneksiji² kolektivno odklonila petje predpisanega tedeuma. Skoraj po vseh slovanskih vaseh so morali peti zahvalnico vojaški kaplani, ker so bili domači duhovniki demonstrativno odsotni.

6. Odločno je zavrnil vse zahteve guvernerja Pettittija in generalnih civilnih komisarjev Ciufellija in Mosconija³ po odstranitvi dveh politično nevarnih duhovnikov iz teološkega semenišča v Gorici, katerega vzdržuje država.

7. Postopno in sistematično zbira najmlajše in najbolj bojevite sile slovanskega klera, da jih namešča v cerkve in v cerkvene ustanove v Gorici ter v predmestjih.

8. Nepopustljivo vztraja pri sklepu, da ne bo sprejel v svojo nadškofijo nobenega vojaškega duhovna, tudi če gre za duhovnike iz videmske škofije, ki odlično poznajo slovenski jezik. Pač pa si je posebej prizadeval, da bi vrnil škofiji tiste slovanske duhovnike, ki so se v dobi premirja zatekli v Ljubljano, in da bi sprejemal v Ljubljani vzgojene duhovnike, zlasti tiste, ki so po rodu iz idrijskega in postojnskega dekanata, ker bi le-ti spričo dejstva, da sta ta dva dekanata priključena Italiji, avtomatično utegnili postati italijanski državljani.

9. Vsestransko si prizadeva, da bi v svojem teološkem semenišču vzgojil čimveč slovanskih duhovnikov. Med 23 gojenci so trenutno le 4 Italijani.

10. Tudi za gimnazijo-internat, ki so ga ustanovili Wederbergovi, je mogoče trditi, da je sadilnica bodočih slovanskih agitatorjev. Izmed gojencev, ki se pripravljajo na duhovniški stan, jih je 85 % slovanske narodnosti. Cerkevna oblast in Kraljevo šolsko nadzorstvo v Trstu sta se več mesecev ostro spopadala, ko je šlo za ponovno odprtje tega malega semenišča. Vendar državna oblast ni uspela niti z zahtevo po odstranitvi nekega slovanskega duhovnika iz vodstva ustanove. Temu duhovniku je namreč že ministrstvo odvzelo mesto profesorja teologije v semenišču zato, ker je politično nevaren. Značilno je še naslednje dejstvo: ko se je neka fašistična osebnost iz Gorice pritožila pri šolskem nadzorstvu, ker pušča v slovanskih rokah tako pomembno škofijsko vzgojno ustanovo, ji je kraljevo šolsko nadzorstvo ponovno odgovorilo, da je dobilo z ministrstva ukaz, naj se izogiba sporov s slovenskim nadškofom v Gorici.

11. Med kanoniki stolne cerkve prevladujejo Slovenci. Ministrstvo za kul-te je že pred dobrim letom iz političnih razlogov zavrnilo potrditev IV. kanonika slovenske narodnosti (Novaka), katerega je nadškof svobodno namestil. Na osnovi zadnjega odstavka § 5 bi morali že izvršiti to ministrsko uredbo, vendar nadškof sploh ne kaže, da bi nameraval imenovati drugega kanonika. Predstojnik kapitlja je v inozemstvu živeči Faidutti,⁴ ki je podrejen neposredno sv. sedežu in ki sploh ni italijanski državljan, da ne govorimo o drugih stvareh.

12. Izmed italijanskih duhovnikov upošteva nadškof le tiste, ki so bili glavni eksponenti avstrijakantske politike bivšega poslanca mons. Faiduttija. One druge, ki so bili svojčas Faiduttijevi politični nasprotniki, sicer so pa splošno cenjeni zaradi svoje kulture in narodne zvestobe, odločno tišči ob stran. S takim ravnanjem je nadškof dosegel dva praktična učinka:

a) Ker je imenoval v glavne škofijske organe duhovnike italijanske narodnosti, je dal vladi iluzijo, da je tudi italijanski kler soudeležen pri škofijski oblasti. Toda, ker so na teh glavnih mestih le tisti Italijani, ki se podrejajo nadškofovi volji in ki klečeplazijo pred prevladujočim slovanstvom, so italijanski predstojniki v bistvu le fasada za prikrito dejavnost, ki jo v našo škodo opravljajo namestniki slovenske narodnosti. Le-ti so dejanski predstojniki.

Ta anomalija je značilna za štiri po-glavitne škofijske institucije.

Nominalni in uradni predstojnik go-riškega nadškofijskega urada je dva-inosemdesetletni generalni vikar itali-janske narodnosti, ki je po sodbi vsega italijanskega klera docela nesposoben. Pač pa je dejanski šef kurije, mlad in nadvse sposoben kancler — Slovenec, ki opravlja vse posle in ima v svojih rokah vrhovni nadzor nad vsemi uradi.

Nominalni rektor teološkega semenišča je italijanski prelat, ki je kakor ge-neralni vikar osebni prijatelj bivšega poslanca Faiduttija.

Njegovega predhodnika, ki je bil ču-dovit vzor pravega italijanskega prela-ta in ki je Slovincem vzbujal strah, so pred tremi leti grobo odstranili samo zato, ker so sodili, da je preveč itali-janski.

Iz tega je mogoče sklepati, kolikšno zaupanje, z nacionalnega vidika, gre sedanjemu rektorju. Le-ta dopušča, da prihajajo v semenišče vsi jugoslovanski časopisi in pušča povsem proste ro-ke svojemu namestniku, da vceplja slovanskim gojencem, ki predstavljajo ogromno večino, najslabše pojme o Ita-liji in državni vladi. Tudi v semenišču je torej dejanski rektor njegov namest-nik — Slovenec.

Dalje. V stolni cerkvi je formalni župnik italijanski kanonik Faiduttijeve šole, toda vsa ogromna uprava je v ro-kah nekega slovenskega kanonika. Pri tem ne upoštevam, da je zbor vikarjev sestavljen iz pristnih avstrijakantov, ki goje slovanska čustva, med njimi je ce-lo znani jugoslovanski agitator te ško-fije.

Enak je položaj v vodstvu malega semenišča.

Slovinci torej prevladujejo v vseh cerkvenih ustanovah, čeprav ne zase-dajo odgovornih mest. Državne oblasti, ki teh okoliščin ne poznajo, pa si utvarjajo, da so Italijani zastopani, enakovredno s Slovenci, v vseh škofijskih organih.

Toda drug praktični rezultat te tak-tike je še neprimerno bolj škodljiv od navedenega. Nadškof, ki ne želi, da bi si italijanska duhovščina oblikovala svojo narodno zavest, je z izborom svo-jih neposrednih sodelavcev iz vrst naj-bolj znanih Faiduttijevih privržencev na tihem obsodil ravnanje tistih duhov-nikov, ki poleg ljubezni do vere goje tudi gorečo ljubezen do Italije.

Iz tega sledi, da je najboljši del italijanske duhovščine v nemilosti in ponižan, še več, postal je celo predmet preganjanja, kajti v Gorici, pod Sedejevim režimom, je pojem dobrega italijanskega patriota sinonim za slabega duhovnika, sovražnika lastnega škofa.

13. Značilen je nadškofov odnos do tistega bolečega dogodka, ko je prišlo do suspenzije treh odličnih italijanskih prelatov.⁵ Suspendiral jih je sv. sedež na osnovi navadne prijave nekega visokega uradnika notranjega ministrstva, ki je zaupno povedal, da so ti trije poslali vladi spomenico z obtožbami lastnega nadškofa. Nadškof ni storil ničesar, da bi sveti sedež preklical nepravilni ukrep. Še več, ko je izvedel za razloge njihove začasne odstavitve, je zahteval, da jih sveti sedež rehabilitira samo pod pogojem, da se v bodoče vzdrže vsakršnega političnega nastopanja, kar z drugimi besedami pomeni vsakršnega nacionalnega čustvovanja. Eden izmed omenjenih je bil zaradi tega suspendiran za štiri mesece.

14. Slovenski redovniki z Goriške, najbolj srčiti agitatorji slovanstva, so morali po odloku sv. sedeža leta 1923 zapustiti svoje samostane. Po vključitvi teh samostanov v verska področja Benetk in Trenta so le-te takoj zasedli italijanski bratje. Nekateri slovenski duhovniki so ostro protestirali zoper to ureditev in cele mesece hujskali slovensko okoliško prebivalstvo, da je bojkotiralo cerkve beneških kapucinov na Goriškem.

Nadškof ni sprožil nikakršnega disciplinskega postopka proti kateremu koli izmed teh hujskačev.

15. Goriškega nadškofa so bojovníki⁶ formalno izključili iz opravljanja številnih versko-vojaških obredov — tudi udeleževati se jih ne sme —, ki so v Gorici, posvečeni z najbolj čisto krvjo naših junakov, stalno na dnevnem redu.

Zaradi tega so tudi italijanski duhovniki prisiljeni izostajati od teh ceremonialov, kar močno ovira oblikovanje njihove lastne narodne zavesti.

16. Slovenski duhovniki v Gorici so pod zaščito nadškofa prevzeli v svoje roke vse niti obsežne organizacije, ki je razpredena po vseh dolinah in hribih tja do zadnje obmejne vasice.

Na voljo imajo kulturna in športna društva, imajo pevska društva, kmečke blagajne, banke, tiskarne, knjigarne, Marijina društva, katoliške krožke. Vsa ta organizacija služi njihovi politični propagandi.

Le nečemu so se vselej odrekli, da se ne bi preveč kompromitirali: lastnemu katoliškemu časopisu. Za svojo propagando so se raje posluževali glasila slovenske ljudske stranke, to je tistega sramotilnega lista, ki obrekuje vse, kar je italijanskega in ki se imenuje Goriška straža.

Odveč je opozoriti, da so vsi slovenski duhovniki, z bivšim poslancem Ščekom⁷ na čelu, le-ta že dve leti za stalno biva v Gorici, aktivni člani te ljudske stranke.

Ta kratki pregled razmer priča, da italijanska vlada ne bo nikoli dosegla, da bi mons. Sedej zastopal v svoji škofiji taka stališča, ki bi bila v skladu s tistimi stališči, ki so dandanes jedro italijanske politike na mejah domovine.

Kakšne posledice bodo sledile temu neizpodbitnemu dejstvu, more presoditi le vlada sama.

Ministrski predsednik je v govoru v milanski Scali poudaril, da je fašistična vlada zato »trda, ker ne dopušča, da bi državni sovražniki imeli pravico do državljanstva«.

V skladu s tem načelom naj bi se radikalno rešil nedopustni politično-cerkveni položaj v goriški nadškofiji.

Zadnji del poročila videmske prefekture z dne 17. septembra 1924 o nadškofovi dejavnosti zoper narodno asimilacijo Slovencev in Hrvatov v Italiji. V prvem delu, ki ga zaradi pomanjkanja prostora izpuščamo, so opisani konkretni dogodki, ki naj bi pričali o nadškofovi protiitalijanski usmeritvi.

Zaupno

Kr. prefektura za Furlanijo

Videm, 17. septembra 1924

Predmet: Goriški nadškofijski urad —
obvestila.

Spoštovanemu Ministrstvu za
notranje zadeve

Rim

.....

8. Goriški nadškofijski urad je, kakor kaže, uspel prepričati vlado, da bo zašel v stisko, če bo vlada odklonila italijansko državljanstvo politično kompromitiranim duhovnikom, ker zaradi pomanjkanja duhovnikov ne bo mogel poskrbeti za verske potrebe slovenskega prebivalstva.

Naša prefektura je že 12. junija t. l. predlagala spoštovanemu ministrstvu, naj dopove sv. sedežu, da bi bilo bolje izkoreniniti nekatere duhovnike »della Slavia italiana« iz goriške nadškofije, kakor obdržati med priključenim prebivalstvom politično nevarne pastirje. Ne glede na ta predlog pa smo sedaj na osnovi zaupnih preiskav o postopku za pridobitev državljanstva ugotovili, da je število tistih duhovnikov, katerim je treba odkloniti državljanstvo, tako nizko, da odklonitev sploh ne bi mogla povzročiti resnih posledic, kakršne prikazuje nadškofijski urad.

Samo sedmim duhovnikom bi namreč morali odkloniti državljanstvo, ali pa jim je že bila zavrnjena prošnja zanj, in sicer:

1. Pipan Valentin
2. Kunšič Ivan⁸
3. Arko Mihael
4. Klopčič Franc
5. Leban Jože
6. Hren Jože
7. Aljančič Vincenc

To nam utrjuje prepričanje, da nadškofijski urad ne teži za tem, da bi obdržal večje število duhovnikov. Njegov dejanski cilj je ohraniti tiste duhovnike, ki so najbolj trdovratni nasprotniki italijanstva, ki so dovolj žilavi in imajo sposobnosti za preprečevanje vsakršne asimilacijske akcije med prebivalstvom ali za vzdrževanje sovražnosti zoper nas.

9. V letošnji izdaji »Status personalis et localis« je goriška nadškofija še vedno obdržala slovansko imenoslovje. Le za tiste župnije, ki so že prej spadale k Italiji, so tako kakor v preteklosti zapisana italijanska imena. Sploh ne upoštevajo, da imajo tudi krajevna imena na novem ozemlju, ki je vendarle že sestavni del italijanske države, svoje uradno italijansko ime.

Gotovo je treba priznati sv. sedežu, da deluje v korist italijanstva tega ozemlja. Deluje z energijo, ki jo cerkvena oblast na Goriškem boleče občuti in ki bi bila vredna posnemanja. Sv. stolica je v kratkem času rešila samostansko vprašanje, ko je vse moške samostane in verske ustanove na Goriškem podredila italijanskim samostanskim področjem, in sicer beneškemu kapucinom ter trentinskim franciškam.

Goriški nadškofijski urad je pokazal prezirljiv in sovražen odnos do teh novih prišlekov, da ne omenjamo odnosa slovenskih duhovnikov do teh ukrepov, kar je vsaj mogoče razumeti.

IZ vsega, kar smo tu povedali, je mogoče sklepati, da je pasiven odpor goriškega nadškofijskega urada, ki se večkrat prelevi v sovražnost, ena izmed glavnih ovir za uresničevanje italijanske penetracije med drugorodno prebivalstvo.

Za to stanje ni mogoče obtožiti sedanjega predstojnika. On meni, da je za svojo osebo in glede na svoj položaj storil največ, kar je sploh mogoče, ko je pristal na zvestobo novemu vladarju in se podredil novim zakonom. Od njega res ni mogoče zahtevati še kaj drugega. Ampak vlada v resnici potre-

buje mnogo več od človeka, ki vodi dušebrižništvo te nadškofije. Ze res, da ne more zahtevati, da bi nadškof deloval za raznarodovanje Slovencev, ne more pa biti indiferentna do tega, da čuti nadškof potrebo po zagrizeni zaščiti terena pred akcijo za asimilacijo dveh narodov, ki jo tako vlada kakor krajevne oblasti morajo razvijati.

Sedanji goriški nadškof je Slovenec, tukajšnji domačin, in kakor mi je pred kratkim sam pisal, ne more pozabiti, da načeljuje škofiji, ki je v dveh tretjinah slovenska. Nujno pa bi bilo, da bi čutil predvsem to, da načeljuje italijanski škofiji, v kateri po številu prevladujejo državljani druge narodnosti, ki se morajo slej ko prej spojiti z ostalim italijanskim prebivalstvom v krajevstvu.

Gotovo se razlika med tema dvema pojmovanjema odraža tudi v praktični dejavnosti nadškofijskega urada. V prvem primeru bo urad poskušal ohranjati ostanke preteklosti, kolikor bo to le mogoče, in obenem bo z obžalovanjem spremljal uresničevanje tiste spojitve duš, do katere mora priti. V drugem primeru bi puščal prosto pot času in sili razmer, ki bodo morale dovršiti proces asimilacije.

Od urada ne zahtevamo dejanske pozitivne akcije. Dovolj bi bilo, če bi njegovo dejavnost preveval živ duh o neizogibni prihodnosti in če bi jo tako usmerjal, da ne bi nasprotovala asimilacijskemu procesu, temveč bi se mu skušala približevati.

Iredentistično usmerjena in nepopustljiva duhovščina živi, upravičeno ali neupravičeno, v veri, da višja cerkvena oblast ne omejuje in obsoja njene politične dejavnosti, ki je nasprotna usmeritvi italijanske vlade, razen kar zadeva upoštevanje obstoječega zakona.

Sedanji nadškof namreč zahteva od duhovnikov samo spoštovanje zakonitosti in previdnost. Ze to je za njegovo miselnost velika koncesija. Če bi nadškof gojil povsem drugačna čustva, bi duhovniki vedeli, da se morajo vzdržati vsakršne propagande in da morajo skrbeti samo za verske interese.

Glede državne usmeritve bi se morali podrežati disciplini ne zgolj formalno in navidezno, temveč tudi v svojem bistvu, iz notranjih nagibov.

Boječneži, ki so v večini, se v sedanjih okoliščinah podrežajo politikantom, ker so le-ti deležni božanja in zaščite s strani nadškofijskega urada. Množica omahljivcev bi v hipu postala apolitična, če bi vedela, da so njihovega voditelju ljubši taki duhovniki, ki se ne ukvarjajo z iredentizmom ali s politično dejavnostjo, da jim bolj zaupa in da jim je zagotovljena prednost pri nadškofijskih službah.

Po drugi strani pa je treba upoštevati, da sedanja usmeritev nadškofijskega urada resno ogroža bodočnost, kar zadeva oblikovanje nove generacije duhovnikov.

V teološko semenišče prihajajo vsi mladeniči iz Julijske krajine, ki se odločijo za duhovniški stan. Ze zgoraj smo povedali, kako je nadškof odstranil od poučevanja, se pravi od duševnega usmerjanja gojencev vse tiste, ki so prežeti s pravimi italijanskimi čustvi. Dodatno je treba povedati, da goriško semenišče nič več ne privlači mladih Italijanov, pač pa nabira novince med Slovenci. Ti bodo torej, vzgojeni v duhu, ki nikakor ni naklonjen in dobrohoten novi italijanski domovini, iz leta v leto množili vrste duhovnikov slovenske narodnosti. Če bi nekdo drug zasedal nadškofijsko mesto, bi utegnil ustaviti ta neprestani dotok nam sovražne duhovščine, ki izvira iz semenišča. Preuredil bi sestav učiteljskega zbora, da bi postal mešan, odstranil strankarske privržence, odzvel možnosti, da bi se v duše gojencev vsidrala čustva, nasprotujoča dvojezičnosti prebivalstva novih pokrajin, pri pouku, kjer je sedaj v rabi samo latinščina, bi uvedel uporabo italijanščine, pospešil bi sprejemanje mladincev italijanske narodnosti v semenišče, kateri bi zaradi znanja slovenščine utegnili sčasoma zasesti slovanske župnije.

Prefekt
Nencetti

Zaključni del poročila o nadškofu Sedeju, ki ga je poslal apostolski vizitator 1. marca 1926 sv. sedežu. Posrednik med Vatikanom in italijansko vlado P. Tacchi Venturi je poslal kopijo poročila ministrstvu za kulte in v spremnem dopisu opozoril, da mu ni znano, če namerava sv. sedež pustiti na svojem mestu Sedeja, kakor priporoča apostolski vizitator, ali če ga namerava pregovoriti, naj sprejme vladni predlog in se umakne.

O goriškem nadškofu
— mons. Frančišku Borgiu Sedeju —

3. Oblasti in stranke

Kr. prefektura — V preteklosti so bila s kr. prefekturo močna trenja, zlasti tedaj, ko je bil videmski prefekt⁹ posl. Pesenti, ki je bil odkrit nadškofov nasprotnik, saj je izjavil, da ga »namerava spodnesti«. Tedaj je bil podprefekt v Gorici comm. Nicoletti, svak prefekta Pesentija.

Sedaj kaže, da so medsebojni odnosi več kot korektni, celo pristrčni. Ko je sedanji videmski prefekt Ricci prvič prišel v Gorico, je obiskal nadškofa, cesar prejšnji prefekti niso nikoli storili, in se z njim zadržal v pristrčnem pogovoru. Pozneje sta se še večkrat srečala. Zagotavljajo mi, da mu je prefekt resnično naklonjen. To je dokazal tudi ne dolgo tega, ko je obiskal Cerkno, nadškofovo rojstno vas, od koder mu je poslal vljudno brzojavko s spoštljivimi pozdravi.

Občina — Odnosi med nadškofom in občinskimi organi so navidez korektni. Vendar obstoje resni znaki, ki dajejo slutiti, da prav iz občine izvira divji boj zoper nadškofa. Zagotavljajo mi, da se ni mogoče zanesti na navidezno prijaznost kr. komisarja, senatorja Bombiga, ki je bil svoj čas nadškofov sošolec. Le-ta je pod močnim vplivom nadvse dejavnega občinskega tajnika, comm. Boviglie, katerega visoki vladni krogi zelo cenijo. Comm. Boviglia pa namerava uveljavljati med tukajšnjim prebivalstvom energično politiko zoper slovanstvo in želi, da bi ga pri tem duhovščina podpirala. Sedanji nadškof pa ni mož tistega kova, ki bi hotel ali mogel na to pristati.

Krajevni fašijo in bojovníki so močno nasprotovali nadškofu v času, ko je bil Pesenti prefekt, Nicoletti pa podprefekt. Pozneje je nastopilo zatišje, nakar so se sovražnosti spet zbudile. V teh dveh strankah obstaja trenutno skupina sektašev, ki nasprotuje Sedeju zato, ker je škof, ker je slovenske narodnosti in ker predstavlja »ostanek Avstrije«. Ne kaže pa, da bi mu nasprotovala večina fašistov in bojovníkov. Kaže, da ga sedanji tajnik fašistične organizacije odvetnik Caprara ceni in da ga ima rad. Vem celo za nekatere korake, ki jih je Caprara storil v njegovo korist. Pravi, da priznava nadškofovo lojalnost, pa tudi da v okoliščinah, v kakršnih nadškof živi, ne more ravnati drugače, kakor ravna.¹⁰

Casopisi že več časa ne napadajo nadškofa, kakor da bi ubogali neki določen ukaz. Ni jasno, če to pomeni resničen konec boja, ali pa je samo premirje, izvirajoče iz želje, da ne bi bil moten postopek, ki je trenutno v teku.

III. Zaključek

Spričo dejstev, ki sem jih razložil, ne kaže, da bi bila odstranitev nadškofa potrebna.

a) njegovo splošno stanje tega ne zahteva;

b) nadškof opravlja vse svoje dolžnosti;

c) duhovniki in prebivalci mu ne nasprotujejo;

d) le nizko število oseb goji sovražstvo do nadškofa, toda ne zaradi teženj po izboljšanju verskih razmer, temveč iz drugih razlogov, bodisi politične narave ali zaradi užaljenega samoljubja.

Tudi ne kaže, da bi bila odstranitev v sedanjem trenutku oportuna.

a) ker ne obstoje resni razlogi, bi se zdela neupravičena in bi utegnila vzbuditi sum, da je sad političnega pritiska;

b) videti bi bila kakor krivična kazen, ki je naložena nekemu staremu, splošno cenjenemu prelatu;

c) najbrž bi jo mnogi šteli kot maščevanje treh suspendiranih monsinjorjev;

d) med slovanskim prebivalstvom bi vzbudila najslabše občutke, ki bi utegnili povzročiti resne posledice;

e) nadškofijo bi potisnila v nove težave, celo večje od sedanjih.

Vse osebe, ki sem jih zaslišal, tako laiki kakor duhovniki, Italijani kakor Slovenci (izvzeti so nekateri nadškofovi sovražniki) soglašajo v mnenju, da bi bila premestitev v tem trenutku neprimerna, čeprav so priznale, da bi bil neki nadškof italijanske narodnosti — s svežimi močmi, manj kompromitiran s preteklostjo in bolj usmerjen k sedanjim potrebam — za vodenje nadškofije primernejši od sedanjega.

Menim, da je mogoče urediti nepravilnosti, zoper katere se pritožujejo, tudi na drugačen način, npr. z nekaterimi spremembami ali dodatnimi namestitvami v skupini oseb, ki delijo z nadškofom nadškofijsko oblast.

Gorica, 1. marca 1926

Opombe

Originali dokumentov so shranjeni v Archivio Centrale dello Stato, Ministero Interni, Direzione Generale di Pubblica Sicurezza, Affari di Culto, fasc. 88B.

1. Dne 24. oktobra 1917 sta nemška in avstroogrška vojska prebili italijansko fronto pri Kobaridu in potisnili italijansko armado do reke Piave.

2. Julijska krajina, ki jo je od novembra 1918 zasedala italijanska vojska, je bila po pogodbi, podpisani v Rapallu med Kraljevino SHS in Italijo novembra 1920, priključena italijanski državi.

3. Po zasedbi je deželo Julijsko krajino upravljal vojaški guverner general Petitti di Roreto, od avgusta 1919 do oktobra 1922 pa generalni civilni komisar, najprej Augusto Ciuffelli, nato Antonio Mosconi.

4. Mons. Faidutti je bil v času Avstro-Ogrske voditelj prorežimsko usmerjene italijanske klerikalne stranke na Goriškem in poslanec državnega zbora na Dunaju. Po končani vojni mu italijanske oblasti niso dovolile povratka v Gorico.

5. S suspenzijo so bili kaznovani italijanski duhovniki Tarlao, Castelliz in Del Fabbro, ker so z obtožbami nadškofa začeli gonjo za njegovo odstranitev.

6. Bivši borci na italijanski fronti so bili po vojni organizirani v Zvezi bojevnikov (Associazione dei combattenti), ki se je srdito borila za priključitev Primorske k Italiji in je postala glavna opora nastajajočemu fašizmu.

7. Slovenski duhovnik Virgilij Šček je bil leta 1921 izvoljen za poslanca v rimski parlament na listi Jugoslovanske narodne stranke. Po razcepu enotnega političnega društva Edinost leta 1922, ki je združevalo Slovence in Hrvate v Julijski krajini, so v goriški organizaciji, ki se ni imenovala ljudska stranka, prevladovali krščanski socialci.

8. Ivan Kunšič je bil dekan v Cerknem.

9. Po upravni reorganizaciji leta 1923 je bila Goriška vključena v videmsko pokrajino. Načelnik pokrajinske politično-upravne oblasti se je imenoval prefekt.

10. Da ta ocena ni točna, priča neka spomenica iz marca 1926, v kateri se zahteva odstranitev nadškofa ali dodelitev namestnika ter zamenjava slovenskih duhovnikov v škofijskih organih z italijanskimi. Spomenico je posebej priporočil tajnik fašistične organizacije za Goriško Caprara.

Inž. Ivan Mlakar

Vedno večje potrebe industrije po mineralnih surovinah so pospešile razvoj novih geoloških in drugih raziskovalnih metod za odkrivanje rudišč različnih metalov, in prav v posebni meri za živo srebro. Rudne zaloge živosrebrnih rudišč v svetu spadajo med deficitarne. Zato so raziskovanja na ta metal povsod zelo intenzivna. Tudi idrijski rudnik vlaga zadnja leta znatna finančna sredstva za povečanje svoje surovinske baze. Precejšen del sredstev je namenjen za raziskovanje izven območja starega rudišča.

Pri raziskovanju težimo za tem, da s čim manjšimi finančnimi sredstvi in v najkrajšem časovnem obdobju dosežemo najboljše rezultate. Zato se moramo posluževati posebne metodike dela, ki je bila v svetu mnogokrat preizkušena in se je izkazala kot najboljša. Pri tem velja osnovni princip, da s cenenimi raziskovalnimi metodami zberemo vse možne podatke, najdražje raziskave, kot npr. vrtnanje in predvsem rudarska dela, pa izvajamo najkasneje, torej z najmanjšo mero rizika.

Osnova za vsa rudarsko-geološka raziskovanja je dobra geološka karta. V tej prvi fazi raziskovanj je treba zbrati podatke o sestavi, starosti in prvotnem zaporedju plasti ter o sedanji medsebojni legi skladov (tektonika).

V letih od 1953 do 1964 smo posvetili največ pozornosti izdelavi prav te dokumentacije.

Dobre geološke karte ni mogoče izdelati naenkrat. Osnovno karto je potrebno stalno dopolnjevati z novimi izsledki in podatki rezultatov raziskovalnih del. Zato geološko karto iz leta 1964 nenehno izboljšujemo (reambuliramo).

Geološko zgradbo celotnega idrijskega območja bi lahko po doslej zbranih podatkih na kratko okarakterizirali takole. Idrijsko-žirovsko ozemlje in Trnovski gozd grade predvsem karbonatne (apnenec, dolomit) ter klastične kamenine (skrilavec, peščenjak, konglomerat) zgornjepaleozojske, triadne, jurske, kredne in terciarne starosti. Srednjetriadne magmatske vulkanske kamenine, in sicer diabaze in keratofirje, poznamo le iz širše idrijske okolice (Stopnik, Ravne, Zg. Idrijsca). Ozemlju daje značilne poteze krovna zgradba, ki je nastala pod vplivom tangencialnih sil, usmerjenih s severa in severovzhoda.

Doslej smo ugotovili štiri krovne enote-pokrove, ki se med seboj ločijo po starosti in legi plasti. Skladi idrijsko-žirovskega ozemlja in Trnovskega gozda so bili pred okoli 37 milijoni let narinjeni za okrog 35 km na avtohtono-nepremaknjeno podlago Komenske planote, Vipavske doline, Hrušice, Logaške planote in poljansko-vrhniških nizov.

V končnem stadiju alpske orogeneze je bila krovna zgradba presekana še s sistemom dinarsko usmerjenih prelomov (NW—SE), ob katerih so se bloki premikali v horizontalni smeri. Najpomembnejši so idrijski in predjamski prelom ter prelom Zala.

Starost živosrebrne mineralizacije v idrijskem rudišču in okolici je srednje-triadna. Rudišče Idrija je torej nastalo pred okrog 170 milijoni let. Zato imamo najmočnejše staroterziarne tektonske deformacije za postrudne.

Glede na ugotovljeno triadno starost rudišča že lahko izločimo posamezna območja, ki za nadaljnja raziskovanja ne pridejo več v poštev. Tako postane nezanimiv Trnovski gozd iz zgornjetriadnih, jurskih in krednih kamenin ter predel južno in jugovzhodno od Idrije iz zgornjetriadnega dolomita in krednega apnenca (območje Hleviš, Zadloga, Godoviča). Kamenine s teh območij so namreč nastale po obdobju, ko je že prenehala dejavnost termalnih vod, ki so prinašale in odlagale v kameninah živo srebro. Na preostalih 350 km² idrijsko-žirovskega ozemlja iz mlado-paleozojskih ter spodnje- in srednetriadnih plasti, ki bi bile lahko orudene, je treba s pomožnimi raziskovalnimi metodami na Hg izdvojiti območja za nadaljnje podrobnejše raziskave.

Cinabarit s kemičnim sestavom HgS, ki je glavni rudni mineral živosrebrnih rudišč, spada med specifično težje (spec. teža je 8 do 8,2 g/cm³) in kemijsko dokaj stabilne minerale. Zato je šlih, proučen na cinabarit, dober indikator za ugotavljanje perspektivnosti posameznih območij glede na živo srebro. Najfinejši drobir v vodnatih potokih ločimo na pladnju po tej metodi v lažjo in težjo frakcijo, podobno kot so pridobivali zlato v nekaterih naših rekah. Večji del lažje frakcije, med katero spadajo najpogostejši kameninotvorni minerali kot npr. zrnca kremena (SiO₂), kalčita (CaCO₃), dolomita CaMg(CO₃)₂ itd., voda odplakne, težja frakcija z zrni cinabarita (HgS), cirkona (ZrSiO₄), pirita (FeS₂), magnetita (Fe₃O₄), ilmenita (FeTiO₃) itd. pa se sorazmerno zelo obogati. V laboratoriju nato dokončno ločimo preostalo lahko od težje frakcije s pomočjo težkih tekočin, kot npr. z bromoformom. Pod mikroskopom zrnca težke frakcije določimo, preštejemo ter izrazimo pogostnost nastopanja posameznih mineralnih zrn v odstotkih.

Po doslej zbranih podatkih vzdrži zrno cinabarita pri vodnem transportu dolžino prenosa okrog 7 km, dokler se povsem ne zdrobi in ga z metodo šliha ne moremo več določiti. Zrnca cinabarita v šlihu dokazujejo, da so se nekje na vodozbornem območju odvijali hidrotermalni-rudotvorni procesi, ki se v najboljšem primeru lahko privedli celo do ekonomskih koncentracij živosrebrne rude.

Pri vrednotenju podatkov šlihov pa moramo biti na idrijskem območju zelo previdni. Na območjih starih topilnic v odročnih grapah se izpira cinabarit in ustvarja v posameznih potokih navidezne anomalne cone. Z najdbo koščkov topilniških glinenih retort, prevlečenih na notranji strani s cinabaritom, »anomalije« izgube vsako vrednost (Hleviše, Čekovnik, Bratuševa grapa v Kanomlji itd.). S sistematskim vzcrčevanjem drobne frakcije v naplavinah vseh potckov in rek idrijsko-žirovskega ozemlja smo glede na pozitivni šlih izdvojili posamezna interesantna območja. Tako izstopajo predvsem predeli Rovt, Srednje Kanomlje in območje Cerkna.

Z metodo šliha lahko orudeno cono lociramo le na nekaj 100 m natančno. Za točnejšo določitev mineralizacije pa se poslužujemo metalometrične metode.

Povprečna količina živega srebra v zemeljski skorji znaša $7,7 \cdot 10^{-6} \%$ oziroma $0,077 \text{ g/t}$ in jo imeujemo Clark živega srebra. V oddaljenosti nekaj 100 m in včasih celo do 1000 m od rudišč pa se vsebina Hg v kameninah poveča desetkrat, stokrat ali celo več tisočkrat glede na Clark živega srebra. Govorimo o primarnih oziroma sekundarnih disperznih avreolah rudišča. Vendar teh majhnih količin Hg oziroma minerala cinabarita ne moremo ugotoviti s prostim očesom, kajti cinabarit je drobno razpršen v kameninah ali pa je živo srebro v kristalnih rešetkah drugih mineralov. S sistematskim jemanjem vzorcev, ki jih vzamemo v obliki mreže ali profilov in jih analiziramo z zelo občutljivimi instrumenti (spektrograf, Hg-detektor), ugotovimo na terenu anomalne cone. Vzorce analiziramo na Hg do natančnosti $5 \cdot 10^{-6} \%$, kar ustreza koncentraciji $0,05 \text{ g}$ živega srebra v toni kamenine. Da prikažemo natančnost teh metod, naj navedemo, da ima zelo siromašna živosrebrna ruda z $0,1 \%$ kar 1 kg živega srebra v toni rude. Območja, kjer ugotovimo v kameninah komaj tisočinko odstotka Hg ($0,001 \%$ ali 10 g/t), že mnogo obetajo.

Pri iskanju živosrebrnih rudišč oziroma rudnih teles v širši okolici Idrije se poslužujemo včasih tudi geofizikalnih metod. Bistvo vseh geofizikalnih metod je v tem, da skušajo izkoristiti različne fizikalne in kemijske lastnosti mineralov in kamenin v zemeljski skorji kot indikatorje novih rudišč. Izmed številnih geofizikalnih metod (gravimetrija, seizmika, radiometrija itd.) so se doslej pri raziskovanju na živo srebro najbolj izkazale električne metode. Te metode temelje na površinskem merjenju fizične vrednosti električnih fenomenov, ki jih pogojujejo razna geološka telesa, ki s svojo prisotnostjo ustvarjajo nehomogenost v zemeljski skorji. Na terenu merimo električni potencial prirodnih električnih polj (lastni potencial), ali pa ustvarjamo umetno električno polje s tem, da spuščamo v zemljo s pomočjo elektrod istosmerni tok. Na elektrodah nato merimo morebitne deformacije umetnega električnega polja. Z metodo »specifičnega električnega upora« pa merimo električne upornosti različnih geoloških sredin in to tem bolj uspešno, čim bolj so te kontrastne.

Pri iz vrednotenju rezultatov geofizikalnih raziskav pogosto nastopijo težave. Poleg rude daje podobne anomalije oziroma indikacije tudi drobno razpršen pirit v kameninah, glineni skrilačev itd. Zato geofizikalnih metod nikdar ne uporabljamo samostojno, temveč skupno z drugimi in jih imamo le za pomožne — dopolnilne metode.

Globckega vrtanja kot raziskovalne metode se na Idrijskem že dolgo poslužujemo. Vrtamo le rotacijsko z jedrovanjem. Začetni del vrtine vrtamo z največjim profilom krone (celo nad 100 mm), z globino pa profil po sekcijah polagoma zmanjšujemo, tako da se vrtina konča z najmanjšim profilom. Navadno vrtamo z Widia

Metoda raziskovanja
z globinskim vrtanjem
(Cegovnica)

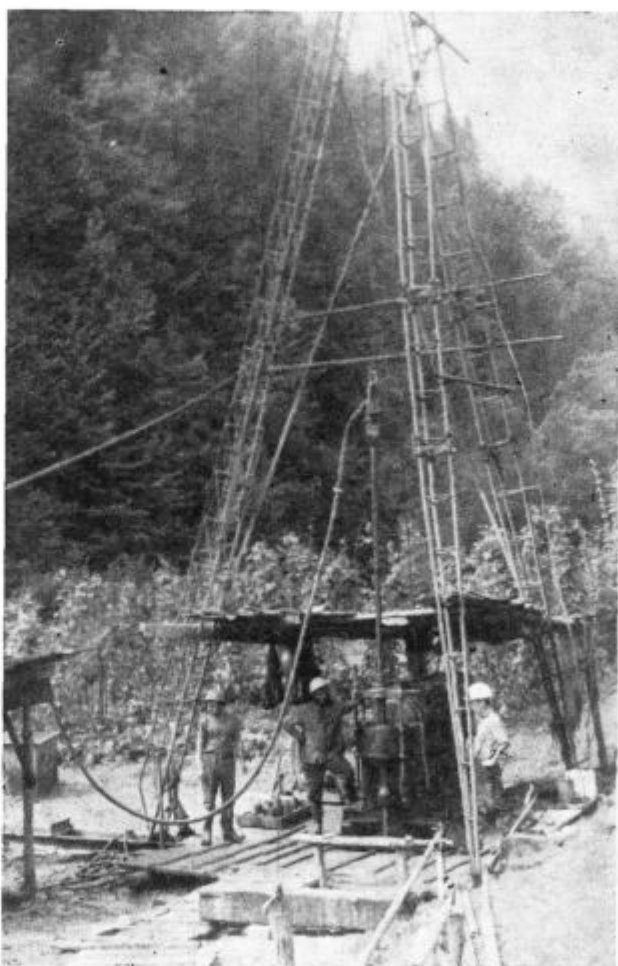

Foto: R. Škarabot

kronami (trde legure), v trdnih in kompaktnih odsekih kamenin pa dosežemo velike napredke z diamantnimi kronami. Taka krona ima v trdni leguri na gosto posejane diamante. Namesto običajne vode za hlajenje krone, drogovja ter iznašanja drobirja uporabljamo izplako. Sivozelena, težka in mastna tekočina, izdelana iz posebnih glin z dodatki natrijevih soli, ima namreč to lastnost, da zlepi rušljive stene vrtine in s tem zelo zmanjša možnost zaglave.

Vrtine lociramo na geokemičnih oziroma geofizikalnih anomalijah ali drugod, kjer so za orudenje ugodne geološke strukture. Vrtamo navadno v paralelnih profilih in to vertikalno ali pod različnimi koti. Vse pomembnejše vrtine spremljamo z geofizikalno ali vsaj z geokemično metodo, merimo njen odklon in vodoprepustnost kamenin. Jedro vrtine, ki ga ni skoraj nikoli 100 %, natančno in vsestransko preiščemo, a del jedra shranimo kot dokument. Najgloblja vrtina, ki smo jo doslej izdelali na Idrijskem, je dosegla globino 775 m.

Rudarskih raziskovalnih del (podkop, vpadnik itd.), ki so zdaleč najdražja, se lotimo praviloma šele potem, ko smo zbrali vse možne podatke z doslej opisanimi sorazmerno cenjenimi raziskovalnimi metodami.

Poleg navedenih raziskovalnih metod, ki so standardne pri iskanju novih živosrebrnih rudišč na idrijskem prostoru, obstoje še druge, ki so večinoma tudi drugod v svetu še v fazi preizkušanja.

Osnovni princip hidrokemijske metode sloni na spremembi kemijskega sestava podzemnih vod, ki se pretakajo skozi rudišča. Razumljivo je, da lahko uporabimo to metodo le tam, kjer obstoje podzemni ali površinski vodni tokovi. V primerjavi z metalometrično ima ta metoda večji domet in je primerna za odkrivanje globokih »slepih rudišč«.

Na izvirnih ali iz tekočih vodá jemljemo vzorce, jih analiziramo na Hg, določimo predvsem sulfatne in klor jone ter izmerimo temperaturo in pH vode.

Prvi poizkusi iskanja živosrebrnih rudišč s to metodo na Idrijskem niso dali obetajočih rezultatov. Koncentracije Hg v vodi so zelo nizke (pod 0,0007 mg/l) in se bistveno ne povečajo niti tam, kjer voda teče prek znanih cinabaritnih rudnih teles. S preizkušanjem uporabnosti te metode bomo še nadaljevali.

Biokemijska metoda sloni na ugotovitvi, da nekatere rastline privzamejo povečane koncentracije metala, če je ta v zemlji v večjih količinah. V rastlinju nad rudiščem se poveča koncentracija metala v primerjavi z ostalo floro za več 10- ali celo več 100-krat. Na podlagi takih anomalnih odnosov so doslej odkrili rudišča različnih metalov (Ni, Co, Cr, Zn, As itd.), ki so bila celo v globini 50 m. Vendar moramo poprej eksperimentalno določiti, v katerem delu rastline nastopa največja koncentracija metala (koren, steblo, list itd.). Vzorce jemljemo vedno iz enako starih rastlin iste vrste in analiziramo njih pepel.

Opisana metoda je primerna predvsem za območja, na debelo prekrita z rečnimi ali drugimi naplavinami, kjer z običajnim metalometrijskim raziskovanjem ne bi dosegli zaželenih rezultatov.

Z območja mesta Idrije že imamo rezultate analiz vsebnosti Hg v nekaj 10 vzorcih rastlin. Vendar je to odločno premalo, da bi lahko podali kakršnekoli zaključke.

V novejšem času vedno pogosteje slišimo o škodljivi uporabi insekticidov v kmetijstvu, in sicer tistih, ki temelje na Hg-spojinah. Skoraj gotovo so te trditve eden izmed vzrokov za zmanjšano uporabo oziroma za padec cen živemu srebru.

Na idrijskem območju sta flora in favna že vrsto generacij na ta ali oni način v stiku z živim srebrom. Zato bi temeljite in načrtne raziskave, ki bi jih bilo potrebno razširiti tudi na človeka, lahko dale dokončen odgovor, v kakšni meri vplivajo majhne količine Hg na živ organizem. Metoda, s katero lahko določimo količino Hg do 10^{-9} %, je že izdelana.

Geobotanična metoda temelji na spoznanju, da na zemljišču določenega kemijskega sestava rastejo določene vrste rastlin. Poleg tega vplivajo včasih povečane količine nekaterih metalov v zemlji na bujnejšo oziroma zmanjšano rast rastlinja ali pa povzročajo na njih bolezenske in druge spremembe.

V okolici topilnice opažamo škodljivi vpliv živosrebrnih hlapov na rastlinje, vendar o tem nimamo podrobnejših podatkov. Tudi rastlin »indikatorjev« za živo srebro na Idrijskem še ne poznamo.

Prisotnost nekaterih kemijskih elementov v zemlji vpliva na razvoj mikroorganizmov. Teh ugotovitev se poslužuje mikrobiološka metoda iskanja rudišč. Vendar je o uporabnosti te metode za živo srebro v literaturi le nekaj skopih podatkov.

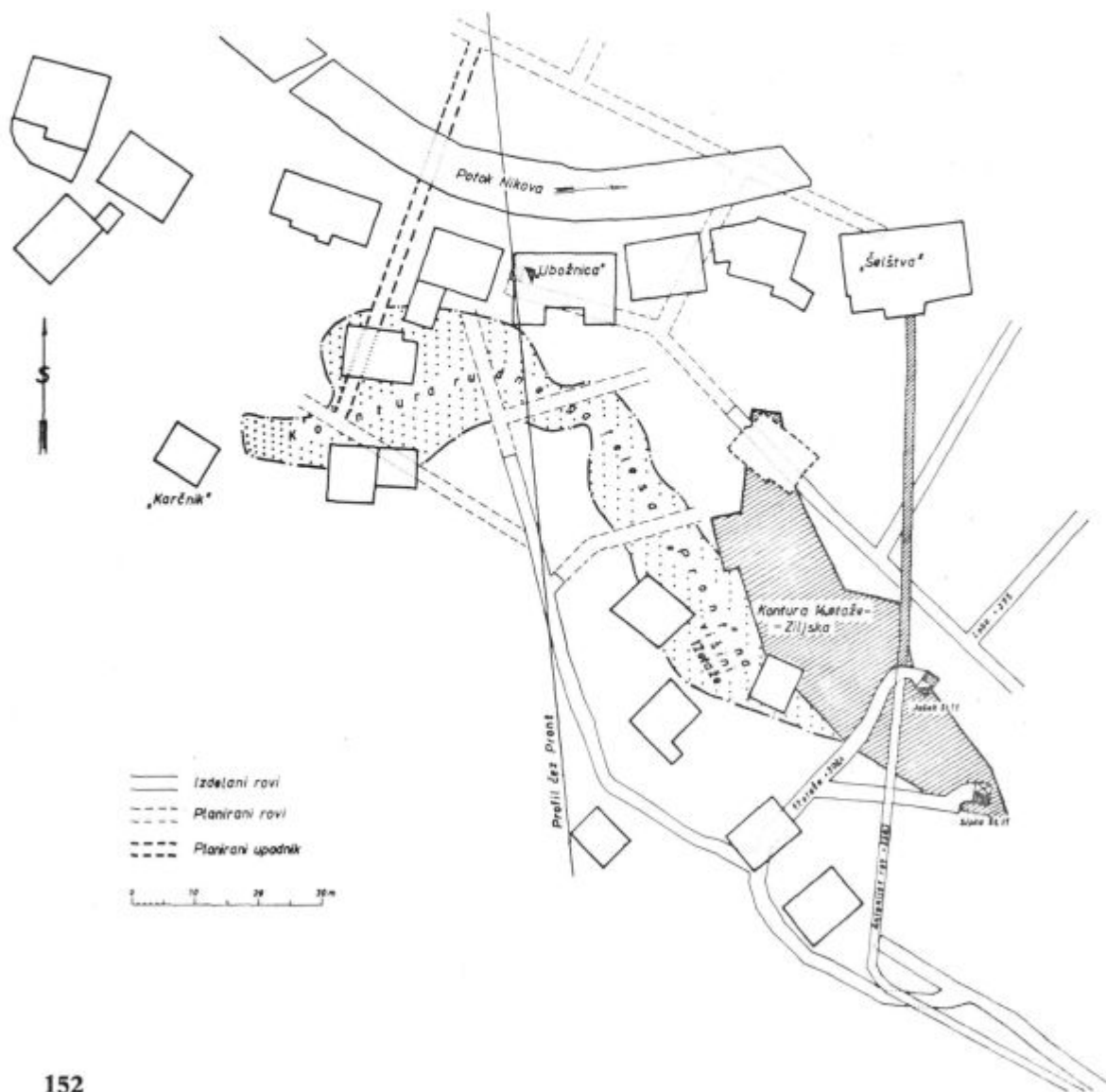
Zaradi difuzijskih procesov se nad nekaterimi rudišči tvorijo plinske avreole. To velja zlasti za živosrebrna rudišča, kjer lahko govorimo celo o živosrebrni atmosferi nad rudiščem. Živo srebro je v majhnih količinah tudi v mineralih drugih rudišč (npr. Pb, Zn). Zaradi izredne hlapljivosti živega srebra so doslej našli nekatera rudišča drugih metalov prav na podlagi proučevanja živosrebrnih plinskih avreol. Analizirali so ali atmosferski zrak ali pa zrak v zemljišču.

Metodi plinskih avreol obetajo še veliko prihodnost, saj lahko živosrebrne pare indicirajo različna rudišča in celo v večjih globinah. Vendar te raziskovalne metode vsaj v bližnji okolici Idrije zaradi onesnaženega zraka iz topilnice in jame ne bomo mogli uporabljati.

KAKŠNA BO USODA PRONTA?

Inž. Jože Čar

Ko se je pred dobrim letom in pol sesula Hladnikova hiša v Prontu, se je pravzaprav začelo dogajati to, kar je že leta in leta viselo nad Prontom kot neodklonljiva usoda. Vsi smo slutili, marsikdo je zanesljivo vedel, Prontarji pa so tudi čutili, da tla pod njihovimi leham in hišami že zdavnaj niso več zanesljiva. Že od konca vojne odkopujemo bogato rudo v rudnem telesu Kropač—Ziljska pod vzhodnim de-

lom Pronta. Vsaka odstrelba na odkopih je za Pront potres v malem in Prontarji so tega vajeni kot vsakdanjega kruha, saj doživljajo to celo po večkrat na dan. Kakšne so posledice teh umetnih, miniaturnih potresov in posedanja zaradi zasipov, prav gotovo ni treba posebej opisevati. Rezultat je dovolj zgovoren!

Že dolga leta je torej znano, da se bodo morali Prontarji prej ali slej umakniti in prepustiti Pront uscdi. Že na začetku dobe novogradenj v Idriji so rudniški strokovnjaki v tem delu mesta odsvetovali zidanje novih in večja vlaganja v popravilo starih hiš. Tako se je Idrija medtem dodobra spremenila, Pront pa je ostal skorajda tak kot prej. Skorajda pravim zato, ker je vendarle treba priznati, da huda kuga »salonitizacije«, ki je dobršen del stare Idrije spremenila v grdo spako, niti prontarskim bajtam ni popolnoma prizanesla. Naj že bo kakorkoli, to, da je stara, rudarska, tipično idrijska soseska v Prontu še ohranjena, ni naključje, pa tudi ne pretuh-tana daljnovidnost ali želja idrijskih urbanistov, da bi ohranili nam in zanamcem še »primerek« stare Idrije. Vzrok je dosti bolj banalen, toda neizprosno v svoji usodnosti!

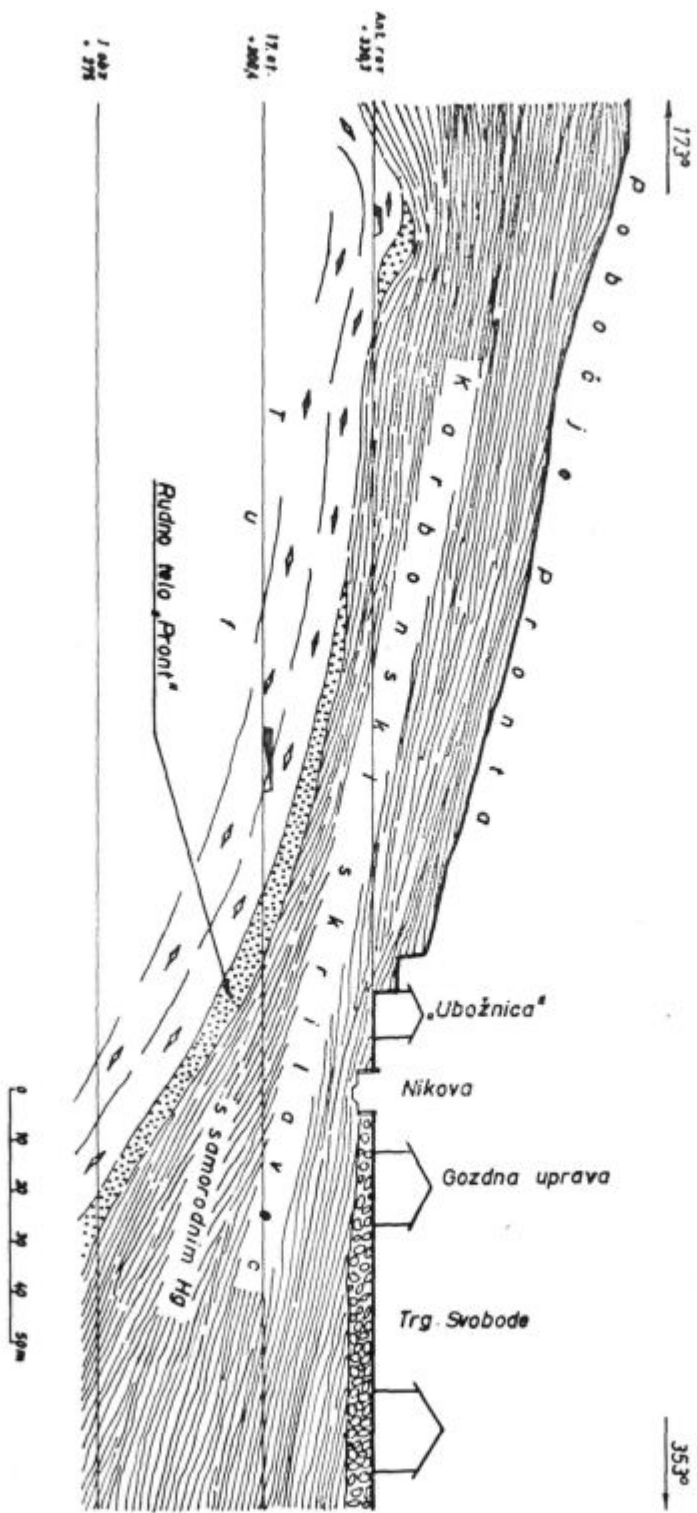
Res je sicer, da se v Prontu in na pobočju Smukovega griča rušijo hiše že deset-letja, bodisi zaradi odkopavanja, ali pa jih pobira starost. Vendar je dejstvo, da se bo to dogajalo v bližnji prihodnosti dosti hitreje, vzbudilo v Idriji precej, tudi vro-čih komentarjev. Še posebno neprijetna je novica, da namerava rudnik začeti odkopa-vati v rudnem telesu »Pront«, ki leži pod zahodnim delom Pronta in Nikovo, to je pod tistim delom Pronta in Kosovelove ulice, ki je gosto naseljen. Tudi varianta o odpiranju Pronta z dnevnim kopom za Idričane ni več nova. Lahko si mislimo, kakšen hud poseg bi bil to v sedanje harmonično mestno okolje. S to ugotovitvijo izgubi problem odkopavanja pod Prantom interno rudniški značaj.

Da bomo lahko razumeli, zakaj smo se odločili za odkopavanje pod Prantom in zakaj razmišljamo o morebitnem odprtju dnevnega kopa, moramo pobrskati po zgodovini rudarjenja v Idriji.

Rečem lahko, da sta idrijski rudnik in seveda posredno tudi Idrija prav usodno povezana s Prantom in to že od prvih dni rudarjenja v idrijski kotlini. Znana, dokaj verjetna zgodba o škafarju pripoveduje, da je izviral znameniti srebrni studenec približno tam, kjer stoji danes cerkev sv. Trojice. To je z geološkega stališča prav verjetno, saj sestavljajo ta del Kurjega vrha enake kamnine, to so permo-karbonski skrilavci, ki vsebujejo samorodno živo srebro kot pobočje Pronta. V prvih letih se je rudarjenje gotovo omejevalo le na odkopavanje samorodnih skrilavcev in nabiranje kapljic živega srebra. Sledovi samorodnega Hg so rudosledce že v prvih dneh pri-peljali na pobočje Pronta. Začeli so ga prepletati z neštetimi jaški in rovi (to potrju-jejo tudi podatki vrtanja). Prav gotovo so bile že takrat postavljene poleg vhodov v jaške in rove prve rudarske kolibe.

Leta 1500 so začeli prebijati Antonijev rov in osem let kasneje so 22. junija, na dan sv. Ahaca (Mohorič, I., 1960: Rudnik živega srebra v Idriji, Koper), zadeli na bogate orudene sklonca plasti. Po njih so začeli prodirati vedno globlje pod Pront. Stari trg in Smukov grič deloma z vpadniki, deloma z jaški, Kropač nam v svojem delu (Kropač, I., 1912: Über die Lagerstättenverhältnisse des Bergbaugebie-tes von Idria-Berg und Hütt., Wien) poroča, da so pod Prantom izkopali le zgor-nje dele. Ta Kropačev podatek in pa razmere v rudišču, da vedno intenzivneje išče-mo predvsem bogato rudo, so nas napotili, da smo v okviru sistematičnih razisko-vanj manj znanih ali pa neznanih delov rudišča začeli z globinskim vrtanjem načrtno prevrtavati pobočje Pronta. Marsikdo se bo še spomnil precej na gosto posejanih vrtalnih stolpov od Karčnika in Starega trga pa vse do Demšarice in Pelhana. Rezultati so bili prav presenetljivi. Čeprav smo večkrat navrtali prazne prostore in stare zasipe, se je vendarle pokazalo, da leži pod prontarskimi hišami še precej

Profil čez Pront

ton bogate rude. In še en podatek, ki bo lahko bistveno vplival na usodo Pronta — del karbonskih skrilavcev, ki ležijo kot pokrov nad navrtanim rudnim telesom, vsebujejo ekonomski odstotek samorodnega Hg. Ni skrivnost, da se nam, če malo globlje pobrskamo po kaki prontarski lehi, prav lahko zasvetijo pod motiko kapljice živega srebra. Le pravo mesto je treba izbrati.

Zgoraj omenjeni podatki nam zastavljajo zanimivo vprašanje. Zakaj je, kljub več stoletnemu delu, pod Prantom ostalo še vedno precej rude?

Delno odgovarja na to že Kropač, ko omenja, da se v času odkopavanja v tem delu rudišča ni posrečilo prodreti v globlje dele zaradi bližine vodonosnih plasti. Z vrtanjem v Prontu smo res ugotovili, da se v zahodnem delu rudno telo naslanja na glavni dolomit ali kredni apnenec in verjetno je, da jim je delala voda preglavice. Kropač navaja, da so pri poglobljanju Ahacijevega jaška (na današnjem Starem trgu) celo že zadeli v kredni apnenec.

Temu povsem tehničnemu problemu se pridružujejo še zapletene geološke razmere pod Prantom. Tudi te so nam ohranile marsikatero tono rude.

Najvažnejši vzrok, da je pod Protom še ostala bogata ruda, pa so nedvomno neizprosni ekonomski zakoni, ki tudi sicer bedijo nad vsakim našim dejanjem. Ni skrivnost, da so pod pobočjem Pronta odkopali le najboljšo rudo, pač glede na takratno ceno živega srebra, način odkopavanja in predvsem poznavanje tehnologije predelave rude. Revnejšo — za takratne razmere — pa so — k sreči — pustili.

Osnovno ekonomsko gibalno rudnika je zelo preprost, naravni zakon; z dnem, ko so začeli v rudišču odkopavati, je začelo rudišče nezadržno siromašiti. Ta proces lahko s pametno politiko izkoriščanja zadržujemo, ustaviti ga seveda ni mogoče. Torej, iz leta v leto odkopujemo rudo z vedno nižjim odstotkom živega srebra. Kljub temu pa moremo v vsakem primeru pridobiti vsaj toliko ton živega srebra, da glede na trenutne cene krijemo vsaj stroške proizvodnje. Nižji odstotek metala v rudi je treba na kakršenkoli način nadomestiti. Sorazmerno najlažje je to seveda storiti s povečanjem proizvodnje rude in to tiste z boljšim odstotkom. S takim posegom v rudišče le-to hitro siromašimo in mu krajsamo življenjsko dobo. Zato moramo misliti tudi na povečanje produktivnosti, uvajanje modernih odkopnih in topilniških naprav in ne nazadnje na premišljene investicije in boljšo organizacijo dela. Tako je rudnik v zadnjih letih že marsikaj moderniziral, marsikaj se pripravlja, veliko stvari pa bo treba še premisliti.

Kljub vsem omenjenim ukrepom moramo vsako leto odkopati določeno količino bogate rude, če hočemo pridobiti potrebno količino živega srebra. Bogate rude pa je v rudišču vedno manj. To je pravzaprav glavni vzrok, ki nas je napotil, da moramo začeti odkopavati tudi pod zahodnim delom Pronta. Mislim, da sem s tem odgovoril tistim, ki ogorčeno sprašujejo, zakaj je potrebno, da se lotimo odkopavanja ravno v Prontu.

Prav enaki razlogi so napotili rudarje takoj po vojni, da so začeli intenzivno odkopavati v bogatem rudnem telesu Kropač—Ziljska, ki je pravzaprav vzhodni podaljšek rudnega telesa »Pront«. Omenjeno veliko rudno telo, ki se začne pod I. obzorjem ter sega do višine Antonijevega rova, je bilo do takrat praktično nedotaknjeno. Nekaj malega so odkopavali le pod I. obzorjem in v višini I. obzorja. Danes je tu že izdelanih v vzhodnem delu rudnega telesa 18 etaž, v zahodnem delu pa 14 etaž, to je le še kakih 20 do 50 m pod prontarskimi domačijami, pač odvisno od tega, kako visoko v breg je pomaknjena hiša. Po vsem tem se ne smemo čuditi, da se Pront močno poseda, posebno ker se odkopavanju pridružuje še karbonski skrilavec, ki je zelo plastičen, tako da se posamezni deli terena gibljejo zelo različno. Mimogrede naj omenim, da se premikajo tudi ostali predeli Idrije na desnem bregu Nikove ter levem bregu Idrije (Smuk, Poljanec, Lenštat, Kalvin),

toda ti deli se premikajo kot veliki bloki in gradbeni objekti so zaradi tega manj prizadeti. Sicer pa taka bolj ali manj intenzivna pogrezanja niso idrijska posebnost, temveč jih opazujemo skoraj v vseh rudarskih naseljih.

Tako dobivajo hiše v Prontu vsak dan nove razpoke in nekatere so že močno zrahljane. Prontarji se upravičeno sprašujejo, kaj se jim obeta v bližnji prihodnosti. Ker bomo začeli v kratkem odkopavati tudi v zahodnem delu Pronta, ne morem napisati posebno spodbudnih besed, kajti verjetno je, da se bo stanje še hitreje slabšalo. Rudnik se teh dejstev zaveda in je že začel ukrepati.

In še nekaj besed o predvidenem dnevnem kopu. Odkopavanje pod Prantom ne bo ravno lahek posel in rudarji se ga bojijo. Prav gotovo bo precej težav z vodo, plinom in predvsem s starimi zasipi ter rovi. Zaradi tega in pa predvsem zato, ker vsebuje del karbonskih skrilavcev pod Prantom ekonomski edstotek samorodnega živega srebra, razmišljamo tudi o odprtju dnevnega kopa. Takoj naj poudarim, da o tem za zdaj res le razmišljamo, kajti za to idejo še ni posebnega navdušenja, čeprav je verjetno ekonomsko utemeljena. Če realno gledam v bodočnost, potem je vendarle treba priznati, da nas bodo prej ali slej razmere v rudišču prisilile, da bo potrebno odkopavati tudi skrilavce s samorodnim živim srebrom. To pa pomeni dnevni kop v Prontu. Vsi se seveda zgrozimo ob misli, kakšna bi bila potem podoba Idrije. To je res sila boleč in delikaten problem, ki ga bo treba še posebno skrbno premisliti; vendar ni nerešljiv. Že rudarski predpisi zahtevajo, da se teren, ko se po končani eksploataciji dodobra umiri, primerno uredi. Tako bi globoke rane zacelili in na takem — na novo rojenem Prontu, ki bi bil rešen večnih rudarskih skomin — bi verjetno lahko ponovno zrasle hiše.

Naj na koncu zapišem, da se je usoda Pront dokončno in brez sentimentalnosti načela. Kdaj se bo agonija končala, je vprašanje prihodnosti, zato lahko o tem le ugibamo.

Stanko Majnik

Ob kapitulaciji Italije in nejasnem vojaškem položaju postanejo dobave živega srebra iz rudnika Monte Amiata v Toskani in Almadena v Španiji negotove, zato so Nemci sprevideli, da je položaj idrijskega rudnika najmanj izpostavljen. Zato je imela zasedba mesta Idrija septembra 1943 povsem vojno-gospodarski pomen.

Nemci so si zagotovili kontrolo nad proizvodnjo živega srebra, hkrati pa jim je bila Idrija izhodišče za akcije proti partizanskim enotam.

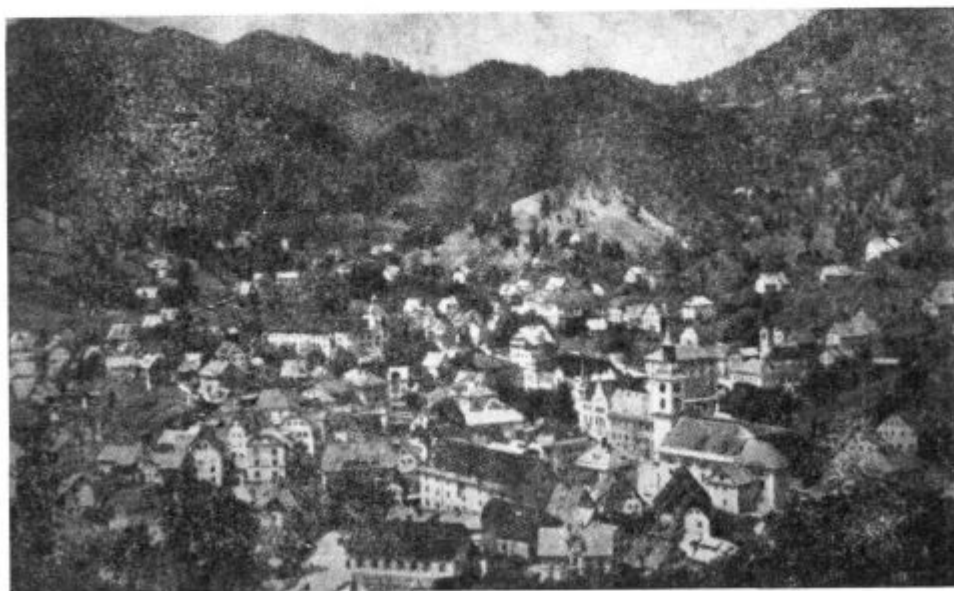
Z dopisom št. BG 0072/45 z dne 10. decembra 1943 je bil rudnik Idrija uvrščen v skupino zaščitenih podjetij:

MONTE AMIATA S. A. M.
Miniera di Idria
STABILIMENTO PROTETTO
SCHUTZBETRIEB
RUK-Milano No. 0072143-Bg

Delniška družba Monte Amiata s sedežem v Milanu je imela svoj predstavniški urad v Gorici.

Nemci so namestili pri rudniku svojega poblaščenca dipl. ing. Kurta Boettgerja, ki je dokončno odločal o vseh važnejših zadevah. Na položaju ravnatelja rudnika pa je ostal Hugo Pellis, inženir rudarstva. Bil je ugleden mož, priljubljen in spoštovan med delavci. Kolikor je bilo v njegovih močeh, je vedno in pravočasno posredoval pri Nemcih v prid delavcev.

Za glavnega inšpektorja rudnikov Idrija, Labin, Raša in Rajbelj je bil postavljen idrijski rojak prof. inž. Viktor Gostiša, priznani strokovnjak za montanistiko. Nemška vlada v Berlinu ga je na to mesto imenovala proti njegovi volji. Na idrijski rudnik je službeno prihajal enkrat ali dvakrat mesečno.

Pogled na mesto Idrija na začetku druge svetovne vojne

Vsa mesečna in druga poročila je rudniška uprava pošiljala na predstavniški urad v Gorico, katerega naloga je bila dobavljati reprodukcijski in gradbeni material ter živež in skrbeti za redno izplačevanje zaslužkov.

Za dobavo in prevoz materiala so bile razmere zelo neugodne. Upoštevati je namreč treba, da spričo geografskega položaja Idrije partizanskim enotam ni bilo težko s sorazmerno majhnimi silami nadzirati prometno zvezo z Idrijo.

Večji del prevozov materiala je opravljala železnica do Logatca. Od tam do Idrije pa so material prevažali s kamioni, največkrat v spremstvu nemškega vojaštva.

Soferji so morali imeti posebne dovolilnice (Passierschein), ki so jim jih izstavljale okupacijske oblasti.

Kljub vsem nevarnostim pa je bilo leta 1944 pripeljano v Idrijo 2000 ton premoga. Tisto leto ga je rudnik za svoje potrebe porabil 1700 ton ali povprečno 142 ton na mesec.

V začetku leta 1945 je dobava premoga prenehala, bila je skržena na minimum. Januarja 1945 je bilo npr. pripeljano samo 70 ton premoga. Zato se je povečala poraba drv za kurjavo parnih strojev na jami.

Gozdno podjetje v Idriji (Azienda Foreste Demaniali di Idria) se je trudilo, kolikor je bilo mogoče, da je zadostilo potrebam rudnika. V letu 1944 je dobavilo rudniku 1000 m³ jamskega lesa in 300 prn drv za kurjavo.

Gozdno podjetje je tudi posekalo gozd ob levem bregu vodnega kanala Rake od domačije Felc do Podroteje. Posek je bil opravljen od jeseni 1943 do spomladi 1944. Na mestih iztrebljenega gozda so takoj posadili mlada drevesca.

Da bi zadostili potrebam rudnika po jamskem podpornem lesu, so ta les sekali v gozdnatem predelu nad »grapo« v »Baru«, v neposredni bližini Idrije. Dalj si gozdarji namreč niso upali.

Tudi okoliški kmetje so po svojih možnostih in ob upoštevanju takratnih razmer dobavljali les za rudnik.

Zavezniki so se zavedali strateške pomembnosti idrijskega rudnika, zato so hoteli z letalskimi napadi preprečiti Nemcem izkoriščanje.

Prvi zračni napad na topilnico je bil v nedeljo, 18. februarja 1945 ob 13. uri. Potem so se zračni napadi še vrstili: v sredo, 14. marca, so bombe porušile jaškaste peči v topilnici, na veliki ponedeljek 2. aprila 1945 ob 10. uri pa sta bila poškodovana industrijska zgradba »Bašerija« in dovozni most. Huje poškodovan je bil en delavec, ki je bil v bližini dovoznega mostu na »Bašerijo«. Ker so bombe 18. februarja huje poškodovale tudi upravno poslopje rudnika na »Bruševši«, so za upravne posle rudnika za silo adaptirali prostore v stavbi na »Šelštvu«.

Nemško vojaško poveljstvo je tudi predpisalo tako imenovano policijsko uro (Polizeistunde), ki je trajala od 21. do 5. ure. V tem času je bilo strogo prepovedano gibanje civilistov po mestnih in stranskih ulicah ter cestah. Prepoved je bila milejša na Silvestrov večer, ko so bile okupacijske oblasti popustljivejše.

Tudi partizani so poskušali preprečevati oskrbo rudnika, zato so nekajkrat minirali cesto skozi Zalo. Ob takih primerih je nemško vojaško poveljstvo poskrbelo, da so mine odstranili ter omogočili promet.

Za popravilo poškodovanih cest so Nemci zahtevali mobilizacijo določene števila rudniških delavcev, predvsem rudarjev. Računajo, da so morali rudarji vsaj sedemkrat poprijeti za krampe in lopate. Štirikrat so se v spremstvu nemških vojakov napotili na cesto v Zalo, enkrat na Mali marof in dvakrat na vojskarsko cesto.

Preskrba zaposlenih z živežem je bila, upoštevajoč vsesplošno pomanjkanje, kar zadovoljiva.

Ko so Nemci zasedli naše mesto, se sprva niso ukvarjali s problemi prehrane prebivalstva. Šele na začetku leta 1944 so novi gospodarji privolili v to, da so podpisali in žigosali dokumente, s pomočjo katerih je lahko takratno Konsumno društvo nabavljalo zagotovljeno hrano v Gorici.

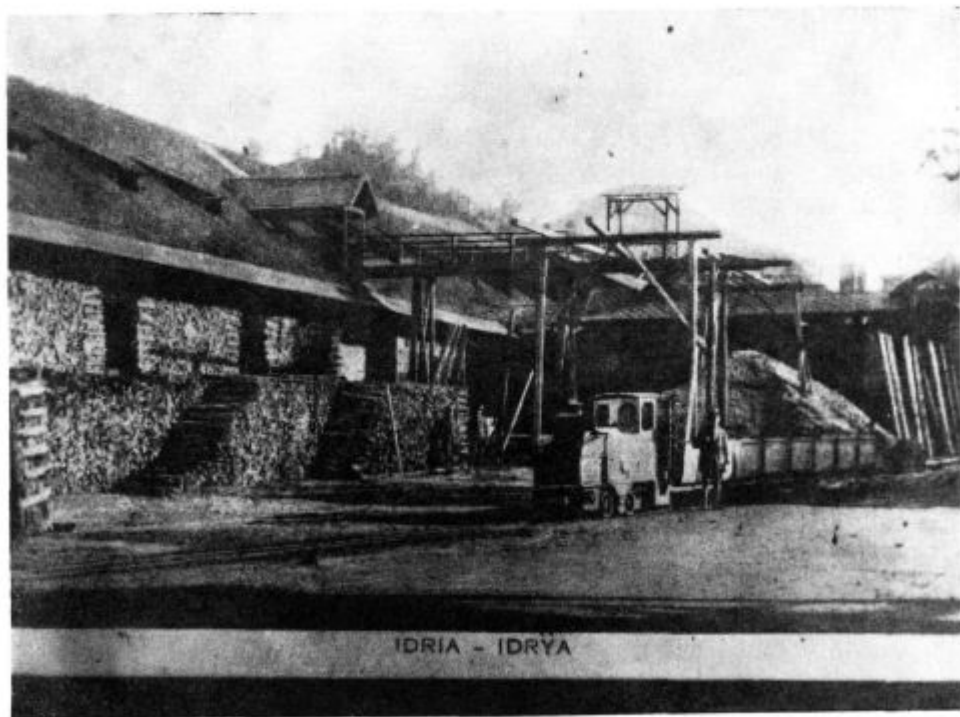
Jamski in topilniški delavci so bili deležni večje količine živeža, imeli so težke živilske nakaznice. Ostalim delavcem in uslužbencem pa je pripadala lahka živilska nakaznica.

Na zahtevo Nemcev je bil predstavnikiški urad M. Amiata v Gorici dolžan oskrbovati rudnik še z dodatnimi prehrabnenimi izdelki, do katerih so imeli pravico vsi zaposleni pri rudniku.

Nekajkrat je bilo tudi poskrbljeno, da so okoliški kmetje prignali nekaj živine v Idrijo. Živino so zaklali in meso razdelili med rudarje. Enkrat ali dvakrat mesečno so vsi zaposleni pri

rudniku prejeli po dva litra vina. Dodatni živež in vino so razdeljevali v pritličnih prostorih rudniške stavbe na Starem trgu v rudniški prodajalni (Spaccio).

Od leta 1943 je pri rudniku obratovala delavska kuhinja, ki je bila v topilnici — v prostorih, kjer so danes kopalnice. S pomočjo rudniške konjske vprege so toplo malico vsak dan razvažali na rudniške obrate. Računajo, da je bilo mesečno razdeljenih 11.500 porcij »mineštre« in prav toliko kosov črnega kruha. Za en obrok tople malice je delavec plačal eno liro, razlika 2 do 3 lire pa je kril rudnik sam.

Skladovnica drv za kurjenje peči v topilnici pred drugo svetovno vojno

Proizvodnja

V letu 1944 je bilo v topilnici prežgano 42.713 ton rude, proizvodnja živega srebra pa je znašala samo 238 ton živega srebra. Ta količina je predstavljala najnižjo proizvodnjo med leti od 1866 do 1944.

Tudi v časovnem razdobju januar—april 1945 sta bili proizvodnji jamske rude in živega srebra zelo pičli. Tako slab uspeh dela je treba pripisati pasivnosti delavstva, uničenju jamskih vodnih črpalk na XI. in XIV. obzorju ter razdejanju, ki so ga povzročili zračni bombni napadi na rudniške objekte, predvsem na topilniške proizvodne naprave.

Dne 18. februarja 1945 so prenehali tudi izvoz jamske rude ter klasiranje in odvoz v topilnico. Zaradi vsega tega so v razdobju februar—april 1945 živo

srebro pridobivali samo s predelavo štupe, čiščenjem kondenzatorjev, bazenov in komor uničenih Špirekovih peči.

Iz varnostnih razlogov je bilo proti koncu februarja 1945 vskladiščenih 168 ton živega srebra na VI. obzorju severozahodne jame — Franciške.

Da bi se kolikor mogoče ublažile negativne posledice zaradi razstreljenih vodnih črpalk v jami februarja 1944, je bila po večletnem premoru spuščena v pogon Kleyeva črpalka pri današnjem jašku Borba. Ta veliki parni stroj je obratoval nepretrgoma 24 ur na dan. Za proizvajanje potrebne pare so pod kotlom pokurili v osmih urah obratovanja 10 do 12 prn drv.

Kolikšna naj bi bila odpeljana količina živega srebra med devetnajstmesечно nemško okupacijo nam pove naslednji izračun:

Zaloga živega srebra v topilnici na dan 20. 9. 1943	172,0 t
Proizvodnja za oktober—december 1943	(72,0) t
Proizvodnja leta 1944	238,0 t
Skupaj	482,0 t
Proizvodnja za januar—april 1945	36,0 t
Skupaj	518,0 t
Zaloga na dan 1. maja 1945	185,0 t
Razlika	333,0 t

Količina odpeljanega srebra iz Idrije je torej 333 ton. Po raznih informacijah so večje količine živega srebra odpeljali iz Idrije:

Nemci oktobra 1943, in sicer 10 ton, spomladi 1944 pa so Italijani in Nemci odpeljali 95 ton živega srebra. V naslednjih mesecih leta 1944 so odpeljali večje količine živega srebra skupno z dvema tonama cinobra. V jeseni leta 1944 so Italijani in Nemci zopet odvažali živo srebro. V marcu 1945 so Nemci odpeljali 3 tone živega srebra.

Živo srebro so prodajali oziroma izvažali samo na ukaz generalnega po-

oblaščenca za Italijo, pooblaščenca za težke kovine v Milanu, katerega je imenovala nemška vlada za oboroževanje in vojno proizvodnjo (Generalbeauftragte für Italien des Reichsministers für Rüstung und Kriegsproduktion der Beauftragte für Schwermetalle di Milano).

Prodajna cena za 1 jeklenko živega srebra (34,5 kg) je bila 7400 lir.

Na začetku vsakega meseca je uprava rudnika sestavila poročilo, ki je vsebovalo podatke o proizvodnji in problematiki podjetja.

LETO 1945

		Januar	Februar	Marec	April
Proizvodnja jamske rude	t	3.278	3.310	2.384	(1.314)
Prežgana ruda v topilnici	t	940	630	—	—
Vsebina Hg v prežg. rudi	%	0,71	0,71	—	—
Proizv. živega srebra	t	10,300	13,800	6,900	(5,000)
Proizv. elektr. energije	kWh	—	127.880	119.530	—
od tega HE Marof	kWh	—	123.930	116.220	—
HE mesto	kWh	—	3.950	3.310	—
Jamski učinek	tr/dnino	—	1,98	1,10	—
Podjetniški učinek	tr/dnino	—	0,415	0,280	—
Popr. os. doh. rudarja na akord	lir/dn	—	104	103	—
Popr. os. doh. skupaj jama	lir/dn	—	94	95	—
Poraba razstreliva	kg	905	1.798	1.529	—
Poraba lesa	m ³	102	93	146	—
od tega jama	m ³	—	83	103	—
Sledilna dela	m ¹	38	46	41	—
Učinek sledilnih del	ml/dn	0,19	0,20	0,17	—
Razžagana hlodovina	m ³	—	106	56	—
Poraba elektr. energije	kWh	—	115.092	113.322	—
od tega jama	kWh	—	65.540	70.575	—
Izgube elektr. energije	kWh	—	12.788	6.208	—

Za karbidne svetilke je rudnik potreboval vsak mesec 1500 kg karbida. Dobavo je kontroliral urad za razdeljevanje karbida s sedežem v Milanu (Ufficio distribuzione carburato di calcio — Milano).

Navajamo nekaj podjetij, ki so bila na podlagi izdanih nakazil pooblaščenca za dobavo karbida rudnikom:

G. Prinzi, Gorica
Vojnovič & C., Ljubljana-Vič.

— Ni podatka
— Ni pojava
... Podatek ocenjen

Delavstvo in zasluzki

Zaradi odsotnosti večine mlajših letnikov so bili zaposleni pretežno starejši delavci.

V letih 1943 in 1944 je veljal pri rudniku naslednji delovni urnik:

Jama je obratovala v dveh izmenah, vsaka po osem ur.

V topilnici so delali v treh izmenah:

- prva od 6. do 14. ure
- druga od 14. do 22. ure
- tretja od 22. do 6. ure.

V delavnicah, zunanjih obratih in v upravi je veljal deljen delovni čas: od 8. do 12. in in od 13. do 17. ure.

Marca 1945 pa je bil delovni urnik nekoliko spremenjen: v jami je bil uveden enotni delovni čas: od 6. do 14. ure. Zunanji obrati so delali od 6. do 10. in od 14. do 18. ure. Uslužbenci uprave pa od 7. do 10,30 in od 14. do 18,30. Za tako spremembo urnika so se odločili predvsem iz varnostnih razlogov, da bi bili delavci čim manj izpostavljeni nevarnostim zračnih napadov, ki so bili v popoldanskih urah.

Uprava rudnika je mesečno sestavljala poročilo, tako imenovani »Rapporto mensile aziendale« — »Betriebsmonatsmeldung«.

Iz enega takih poročil razberemo tele podatke o strukturi delovne sile:

1944 — Poprečno na mesec

Stalež			Odsotnost		
Delavci	Uslužbenci	Skupaj	Delavci	Uslužbenci	Skupaj
613	27	640	126	3	129

	1945								Mlajši od 18 let	
	marec				april				marec	april
	m	ž	sk.	%	m	ž	sk.	%	m	m
Uslužbenci	24	4	28	6	22	4	26	6	—	—
Delavci	448	5	453	94	437	5	442	94	14	9
S k u p a j	472	9	481	100	459	9	468	100	14	9
Od tega: delavci specialisti	28	—	28	6	28	—	28	6	—	—
strok. delavci	315	—	315	70	315	—	315	71	—	—
kvalif. delavci	76	5	81	18	76	5	81	18	—	—
pomožni delavci	29	—	29	6	18	—	18	5	14	9

V prvih mesecih 1945 je bilo v primerjavi s preteklim letom število zaposlenih manjše za 147. Vzrok temu zni-

žanju je bil v glavnem odhod delavcev v partizane.

	SZ jama	JV jama	»Bašerija«	Topilnica	Delavnice	Čevljarnica	Skupaj
September 1944, odhod v partizane	50	28	2	11	2	1	94
November 1944, mobilizirani od domobrancev	7	2	2	4	2	—	17
April 1945, mobilizirani od domobrancev	6	4	—	1	—	—	11
Skupaj	63	34	4	16	4	1	122

Od skupnega števila 94 rudniških delavcev, ki so septembra 1944 odšli v partizane, se jih 12 ni več vrnilo na svoje domove.

Padli so: 4 delavci iz jame »Franciške« (jašek Borba);

5 delavcev iz jame »Kaiser« (jašek Delo);

1 delavec iz »Bašerije«;

1 delavec iz topilnice;

1 delavec iz čevljarske delavnice.

V marcu in aprilu 1945 je rudnik ponovno sprejel na delo šest domačinov rudarjev, ki so zapustili partizanske enote.

Delavce, ki so se pridružili vrstam NOV in POJ, so v rudniških dokumentih vodili kot odsotne pod pretvezo, da so bolni.

Taka vrsta konspiracije je imela svojo dobro stran, saj so bili svojci »pobeglih« deležni mesečnih denarnih prejemkov za namišljene boleznine.

Neopravičenih izostankov z dela ni bilo.

Letni dopust za vsakega zaposlenega je trajal šest dni.

Zvesti starim navadam in običajem so tudi med okupacijo nadaljevali prakso, da so na pustni in Silvestrov dan delali samo v dopoldanski izmeni. Na Pepelnico se je delo znova začelo popoldan.

Na leto je bilo enajst praznikov.

Praznovali so tudi dan sv. Ahacija.¹

¹ Dan sv. Ahacija so idrijski rudarji praznovali že od leta 1508, ko so na dan 22. junija naleteli na bogate rudne zaloge v območju Antonijevega rova. Na tisti dan je bila v navadi slavnostna procesija po mestnih ulicah od župne cerkve sv. Barbare. Ta za Idrijo pomembna slavnost je bila ukinjena leta 1947. Nekaj let pozneje je bil uveden nov praznik — dan rudarjev, ki se praznuje 3. julija vsakega leta.

V razpredelnici je prikazano število zaposlenih po obratih, letih in mesecih:

	Oktober— —december 1945	1944	1945			
			jan.	febr.	marec	april
			Skupaj podjetje	619	640	493
delavci	589	613	466	466	453	442
uslužbenci	30	27	27	27	28	26
Jama: nadzorniki	10	10	9	9	9	9
delavci	435	471	330	327	348	340
»Bašerija«	15	15	15	15	—	—
Topilnica: izmenovodje	2	2	2	2	2	2
delavci	50	50	48	48	25	25
Zunanji obrati:						
vodje delavnic	2	2	2	2	2	2
nadzornik	1	1	1	1	1	1
delavci	74	62	59	62	66	63
Od tega: čevljarji	—	3		3	3	3
kuharice	4	4	5	5	5	5
vratar	1	1	1	1	1	1
čuvarj	1	1	1	1	1	1

Med 27 uslužbenci sta bila 2 inženirja, 10 tehnikov in 15 administrativnih moči.

Ves čas svojega bivanja v Idriji je okupator nadziral važnejše objekte, katere je imel stalno pod stražo.

Na mnogih dohodih v mesto so bili postavljeni tako imenovani Stützpunkt (oporišča) z ustreznim številom vojakov. Delavci, ki so stanovali izven ožjega dela mesta, so morali ob prihodu do nemških stražarjev, ki so bili na omenjenih oporiščih, pokazati osebne dokumente (Ausweiss).

Najmlajši zaposleni delavec pri rudniku je bil star 15 let, najstarejši pa 62 let. Povprečna delavčeva starost je bila 46 let.

Izven mestnih stražnih blokov (oporišč) je stanoval 101 rudniški delavec. Od navedenega števila jih je bilo 56 iz Idrije, ostali pa so prihajali iz Sp. Idrije, Kanomlje in Jeličnega vrha ter Zale.

Okupator je vodil tudi kontrolo in evidenco nad prosilci za sprejem na delo k rudniku.

Vsem povratnikom ali prosilcem za sprejem na delo je nemška Komanda mesta (Ortskommandatur) izdala pismeno potrdilo (Bescheinigung), s katerim se je prosilec napotil na rudnik.

Povprečni mesečni zaslužki od leta 1943 do 1945 se niso bistveno spremenjali.

Kot primer prikazuje spodnja razpredelnica zaslužke za mesec februar 1945.

Obrat	Zaslužek lir	Število zaposl.
Jašek Franciške	2300	207
Jašek Kaiser	2400	125
Bašerija	2000	9
Topilnica	2030	50
Mehanična delav.	1980	15
Elektrodelavnica	2010	9
Mizarska delavnica	1900	10
Hlev in garaže	1820	4
Kuharice	1500	5
Čevljarska delav.	1990	3
»Spaccio«	1550	2
Ostali	1830	4
Skupaj delavci	2170	443
Skupaj uslužbenci	2880	26

Ortskommandantur Idria

Idria, den 30. März 1945.

Beschäftigung

Es wird bescheinigt, daß der Handarbeiter
K. B. G., geb. am 11. ... freiwillig von den Deutschen zurückge-
kehrt ist und wieder im Werk arbeiten will. Es wird gebeten, K.
wieder zu beschäftigen und ihm Lebensmittelkarten auszustellen.

A. B.:

[Handwritten signature]
Zugwachmeister.

Najmanjša plača jamskega delavca je bila 50 lir, največja pa 119 lir na dan.

Vsak mesec, teden dni pred izplačilom, so šli iz rudnika s taksijem v Gorico po denar za izplačilo zaslužkov. Ta naloga je bila zaupana rudniškemu blagajniku in spremljevalcu. Da bi se izognila zasedam in drugim nepričakovanim presenečenjem, sta si blagajnik in sopotnik izbirala različne poti za povratek v Idrijo.

Proti koncu leta 1943 je nemški major Hradetzky posredoval, da je bilo 35 delavcem, ki so dovršili 40 let delovne dobe, izplačano vsakemu po 2000 lir nagrade.

Nemški zastopnik v Gorici je z dopisom z dne 10. aprila 1945 zahteval, naj uprava rudnika pošlje seznam delavcev in uslužbencev, ki so v aprilu dovršili 40 ali 50 let nepretrganega dela, da se jim nakaže ustrežna denarna nagrada. V seznamu, ki je bil poslan

v Gorico, je bilo vpisanih 46 jubilarov. Nobeden od teh ni bil star pod 56 let. Večina so to bili jamski delavci. Do tega izplačila pa ni prišlo, kajti vojni dogodki so se naglo bližali zaključni fazi — osvoboditvi Idrije.

Protiletalska zaščita

Na ukaz Nemcev so pri rudniku že sredi leta 1944 začeli razmišljati o organizaciji protiletalske zaščite rudniških industrijskih objektov in sedemdesetih rudniških stanovanjskih stavb.

O tem so bili razgovori in dopisovanje med rudniško upravo in predstavniškim uradom M. Amiata v Gorici.

V dopisu iz Gorice z dne 25. 8. 1944, ki ga je prejelo rudniško ravnateljstvo, so zahtevali naslednje varnostne ukrepe:

— imenujejo naj vrhovnega poveljnika, katerega naloga in odgovornost je organizirati protiletalsko zaščito;

— v Gorico naj odpošljejo vse načrte rudnika, jamske karte idr.;

— poskrbijo naj za naslednje varnostne ukrepe:

decentralizacija zalog važnejših materialov;

proizvedeno živo srebro naj vskladiščijo v jamske rove;

na vseh rudniških obratih naj bodo dislocirane postaje za prvo pomoč, ki naj bodo opremljene z raznim sanitetnim materialom.

Dne 8. marca 1945 je mestno župantstvo poslalo slovenske dopise na ravnateljstvo rudnika s prošnjo in določilom, kateri delavci naj se vključijo v reševalna in sanitetna moštva.

Poleg rudnika je prispevalo znaten delež ljudi tudi Gozdno podjetje v Idriji.

Sanitetna, gasilska in reševalna moštva je sestavljalo skupno 134 ljudi. Od teh je bilo 60 zaposlenih pri rudniku.

Reditelj je bilo 5, zdravnikov in njihovih pomočnikov 4. Sanitetna moštva so imela vsega 24 ljudi. Sedemdeset ljudi je streglo rudniškimi in mestnim brizgalkam.

V navodilih, ki so bila razposlana gasilskim, reševalnim ter sanitetnim moštvom, je bilo točno navedeno, kako je treba ukrepati po prestanem zračnem napadu.

Gasilska četa, ki je bila v Antonijevem rovu, v »Šelštvi«, naj pohiti v garažo bivše »karabinjerske« zgradbe v Via Roma, danes Kosovelova ulica št. 31, kjer je bila v pripravljenosti rudniška brizgalka. Poveljnik je bil Ivan Lapajne.

Drugo moštvo iz Antonijevega rova naj pohiti v Golijevo garažo na Starem trgu, kjer je bila v pripravljenosti mestna brizgalka.

Moštvo, ki je bilo v »Bašeriji«, naj pohiti v Gasilski dom v »gaso«, Via Trieste 1, danes Rožna ulica, kjer je bila v pripravljenosti mala brizgalka. Poveljnik je bil Slavko Rebec.

Moštvo 13 ljudi, zbranih na »Uti«, pa je bila zaupana rudniška brizgalna. Poveljnik je bil Ivan Čibej.

Alarmne naprave

Montirane so bile tri električne sirene: pri jašku Inzaghi, pri jašku »Delo« in ena v topilnici.

Alarmne naprave je nabavil in montiral rudnik. Kasneje so te naprave odstopili mestni občini.

Od maja 1944 je bil sprožilni alarmni gumb izključno v pristojnosti nemške komande mesta.

Zaklonišča

V ta namen so v glavnem rabili vhodni rovi v jamo.

Zmogljivost vseh zaklonišč je bila 10.000 m³ in je zadostovala za potrebe idrijskega prebivalstva.

Zaklonišča so bila naslednja:

Antonijev rov v Šelštvi,

»Petri« rov v Barbari,

rov pri jamskem obratu Kaiser (Delo),

Floriani rov na dvorišču »Bašerije«, rov v topilnici, pod današnjo klasirnico.

Gasilska in ostala reševalna moštva so imela polne roke dela predvsem v četrtek, dne 29. marca 1945, ko so letala v napadalnem naletu z zažigalnimi bombami uničila 18 hiš, ki so pogorele skupno z župno cerkvijo sv. Barbare, 37 hiš pa je bilo poškodovanih.

Za zaključek še nekaj besed in podatkov o vojni škodi.

Predvsem v zadnjih mesecih druge svetovne vojne je rudnik zaradi zračnih bombnih napadov utrpel veliko škodo na industrijskih objektih in stanovanjskih zgradbah.

Proti koncu leta 1945, ob splošnem popisu vojne škode, je bila le-ta ocenjena in prijavljena:

Rudnik živega srebra Idrija:

262.681.560 Lir

Rudnik bakra Škofje pri Planini:

2.914.000 Lir.

VIRI: Poleg pojasnil rudarjev, ki so doživljali dogodke druge svetovne vojne, sem uporabil še arhiv statistike pri rudniku Idrija in knjigo I. Češmige: Rudarstvo LRS, Ljubljana 1959, stran 185, 195

»NA POKLONU«

Deset minut hoda od Spodnje Idrije proti Kanomlji stoji stara stavba južnoprimorskega tipa — »Na Poklonu«. Nenavadna stavba za ta kraj! V prvi letošnji številki Idrijskih razgledov smo pod naslovom »Fužine ob Kanomlji v Spodnji Idriji« brali o pestri zgodovini teh fužin. Opis večkrat omenja nekega Geltingerja, lastnika teh fužin.

Prav ta Geltinger je dne 6. 9. 1573 prodal polovico fužin Urbanu Ainkhturnu, upravitelju idrijskega rudnika živega srebra. V tej kupno-prodajni listini je navedena tudi nedovršena hiša s kletjo, ki jo je bil Geltinger prizidal; vendar te hiše ni prodal.

Hišo so kasneje še dograjevali, saj je gornje nadstropje, po vzoru idrijskih rudarskih hiš, leseno.

Hišno ali krajevno ime »Poklon« je prvič zapisano v krstni knjigi leta 1780. Zapis omenja tudi, da je leta 1846 stanovalo v tej hiši poleg gospodarja in njegove družine še šest družin — skupaj 46 ljudi! Sedaj stanuje v tej hiši lastnik Drago Zakonjšek s svojo družino.

Jože Felc

Tolstojeva drama *Moč teme*, ki jo je za krstno predstavo letošnje sezone izbralo tržaško slovensko gledališče, je v mogočne epske okvire zajet moralni nauk.

V idiliki ruske širjave se odigrava spopad med nrvnostjo in prekletstvom strasti, ki sta družni komponenti človeške moči.

Naturalistična zasnova, ki večinoma premalo upošteva psihične karakteristike protagonistov, je kljub tolstojevski epski širini delu bolj v škodo kot v korist. Dejanje je sicer tekoče, vendar je vsebine (če bi hotela biti realen odraz duševnih stisk udeležencev te igre strasti) preveč. Dogodki se vrste z apokaliptično naglico, gledalec nima časa za tvorno duhovno soudeležbo, za intimno meditacijo ob usodah, ki mu jih sporoča oder. Ta pomislek se ti pojavlja še bolj ob branju kot ob gledanju igre in naj takoj pribijem, da je režiser preveč oprezno črtal posamezne pasuse, po drugi strani pa diktiral tempo izrednega emocionalnega soočenja od začetka do konca.

Ta emocionalna kriza je preko nekaterih igravcev učinkovala na trenutke neskladno, celo patetično, žal tudi skozi glavni lik Nikite Akimiča, ki ga je podal Anton Petje.

Ta igravec je pokazal izreden — občasno nekontroliran razpon čustvene moči, tako da je slednjič izpadel v očeh gledavca duševno vprašljiv individuum z izrazitimi psihopatskimi karakternimi potezami in kot lik v tendenčno zasnovani ljudski drami preveč karikiran, da bi do popolnosti prepričal.

Izreden repertoar čustvene različnosti pa tudi epske širine, s katerima razpolaga ta igravec, sta neizčrpen vir za vloge, ki premorejo več realne človeške danosti. Zato je Anton Petje za tržaško gledališče mogočna pridobitev.

V vlogi Anisije je Bogdana Bratuževa učinkovala ob Petjetu vendarle premalo intenzivno, preveč smo čutili v njej igravskega in človeškega sinergista, ki je bil ob eruptivnosti glavnega igravca neprepričljiv, na trenutke shematski, čeprav bi bil v drugačnem ansambelskem razporedu lahko bolj doživet.

Ta skrivnostni ženski lik je — upošteva je problem vživetja v novo igravsko okolje po eni strani, po drugi pa, kot rečeno, oziraje se na Petjetovo tempo — odigrala Bratuževa vendarle zadovoljivo, predvsem pa je kljub konstruktivističnim zapletom ostajala vseskozi realen značajski fenomen v konfliktu drame.

Tretja nova moč tržaškega gledališča Mira Lampe se je v vlogi Anjutke predvsem dobro vključevala v harmonijo predstave. Obetavno je to, da ni prestopala bregov profesionalnosti s patetičnim čustvenim afektom, ki da tako radi ponujajo amaterji. Vloga ji kljub temu ni nudila dovolj možnosti, da bi se človeško polivalentno vključila v duhovno zgradbo igre, kar menim, da je bila dodatna težka naloga za mlado igravko, ki se je prišla z idrijskega amaterskega odra predstaviti občinstvu, vajenemu profesionalnih igravskih storitev.

Naj samo omenim dovršeni kreaciji Silvija Kobala v vlogi Pjotra in Rada Narkrsta kot Akima — očeta Nikite Akimiča.

Poleg treh novincev, ki sem jih posebej označil, in omenjenih dveh že standardnih igravcev tržaškega gledališča, ki sta izstopala, je ves ansambel nedvomno po-

kazal profesionalno zrelost, ki po pomenu presega ostale slovenske kulturne kolektive v zamejstvu.

Ob tem naj omenim, da je že zdavnaj dozorelo vprašanje še večje oziroma popolne organske vključitve slovenskega tržaškega gledališča v slovenske kulturne razmere. Ob Predanovi kritiki v Delu pa smo ponovno občutili tisti orokavičeni pristop (češ, saj imamo opravka z manjšinsko ustanovo), ki se ga je včasih posluževal tudi Josip Vidmar.

Potem ko je vse po vrsti skritiziral, je Predan zaključil, da je bila predstava dobra.

Ob takih pojavih se človek ne more znebiti vtisa, da je z ljubljanskih pozicij primorsko kulturno življenje provincialno že zato, ker se ne dogaja v centru, in da je s tega vidika pač pohvalna dobra volja ne glede na obče človeško in narodno vsebino storjenega dela.

Teh nekaj bežnih utrinkov se mi je zapisalo po premieri v slovenskem Kulturnem domu v Trstu. Ob njih naj spet poudarim fenomen živega slovenstva kot kulturno-politične danosti ne glede na bivanjsko krizo, ki jo v zvezi s tem radi razglasamo ter se ji velikokrat podrejamo kar z mučeniško vdanostjo. Tržaški kulturni delavci težijo k vklapljanju v poenoteno slovensko narodno občestvo, ki bi moralo biti kreativen subjekt v družbi združujoče Evrope, ne pa predmet igre različnih političnih sistemov.

Primorsko kulturno in narodno življenje nakazuje take razsežnosti, v njem ima tržaško gledališče častno mesto ne samo zaradi svoje profesionalnosti.

Letos so v Idriji že tretjič podelili Pirnatove nagrade najzaslužnejšim kulturno-prosvetnim društvom in delavcem na področju kulturno-prosvetne dejavnosti ter telesne kulture.

Letos so prejeli Pirnatovo nagrado: Kulturno-prosvetno društvo »Milojka Štrukelj« Gorje—Poče—Trebence je bilo ustanovljeno leta 1956; od tedaj že 15. leto nepretrgoma in zelo uspešno deluje na področju gledališkega amaterizma. V najtežjih okoliščinah je društvo pokazalo veliko vztrajnosti in požrtvovalnosti svojih članov, ki vsako leto pripravijo novo igro, s katero gostujejo tudi v drugih krajih v naši in sosednih občinah.

Kulturno-prosvetno društvo »Milojka Štrukelj« je s svojim prosvetnim delom postalo zgled vsem podobnim društvom v naši občini.

Viktor Lipužič je od leta 1926 požrtvovalno vodil pevske zборе v Idriji in v Spodnji Idriji.

V času najhujšega zatiranja, ko so bile vse oblike slovenskega narodnostnega izražanja prepovedane, je skupina njegovih pevcev iz Idrije in Spodnje Idrije vztrajno vadila in prepevala naše pesmi na skritih krajih, v gozdovih, v kmečkih hišah ali idrijskih kletih. Ti pevci so opravili veliko in pomembno delo.

Tov. Lipužič je tudi po osvoboditvi ostal eden glavnih organizatorjev pevsstva na Idrijskem; ustanovil in vodil je razne zборе, ki so dosegali lepe uspehe. Nekateri njegovi pevci so vztrajali vse do danes.

Jože Pajer je dolgoletni delavec na področju športa in telesne kulture. Najbolj zaslužen je kot ustanovitelj in obenem trener nogometnega kluba »Rudar« Idrija. Vzgojil je generacijo nogometašev, ki so pod njegovim vodstvom želi lepe uspehe. Prav tako je bil vseskozi pomemben član smučarskega kluba Rudar in je kot organizator še vedno aktiven in pripravljen sodelovati v vseh akcijah na področju telesne kulture.

Tov. Pajer je bil vsa leta svojega delovanja in je tudi še danes vzoren vzgojitelj mladih športnikov.

V nekoliko skrajšani obliki objavlja-mo poročilo o drugem tekmovanju rudarskih gasilskih enot Slovenije, katero nam je poslal tajnik gasilskega društva Idrija tovariš Franc Zelenc in ki se glasi:

Na posvetovanju predstavnikov gasilskih društev rudnikov Slovenije dne 25. 5. 1970 je bilo sklenjeno, da bo tekmovanje v Idriji 2. 7. 1970. Začeli smo s pripravami, pri katerih je krepko pomagal tudi poveljnik občinske gasilske zveze Nova Gorica — tov. Rudi Rustja. Domača desetina gasilskega društva Idrija je pod vodstvom tov. Marijana Paglavca zagrizeno vadila. Dnevi so hitro minevali, koleder se je obrnil na

2. julij 1970

Ob 10. uri so začeli prihajati gostje — gasilci.

Tekmovanja so se udeležili:

1. Gasilsko društvo rudnika Črna pri Kamniku
2. Gasilsko društvo rudnika Hrastnik
3. Gasilsko društvo rudnika Idrija
4. Gasilsko društvo rudnika Kočevje
5. Gasilsko društvo rudnika Laško
6. Gasilsko društvo rudnika Mežica
7. Gasilsko društvo rudnika Trbovlje
8. Gasilsko društvo rudnika Velenje
9. Gasilsko društvo rudnika Zagorje.

Ob 12. uri je bilo skupno slavnostno kosilo v hotelu »Nanos«. Po kosilu so enote odšle na nogometno igrišče, kjer je bil ustanovljen tekmovalni odbor s komisijami, katere so sestavljali člani nastopajočih enot. Enote so bile postavljene na zbornem mestu, občinstvo se je zbiralo okrog igrišča, prihajali so tudi častni gostje:

- direktor Rudnika živega srebra Idrija Miloš Sulin, dipl. ing. met.,
- predsednik centralnega delavskega sveta Filip Vihtelič,
- načelnik Gasilske zveze Slovenije Milan Vrhovc,
- predsednik Občinske gasilske zveze Idrija Janko Lukan,
- predsednik gasilskega društva Idrija Albin Koželj, dipl. ing. rud.,
- zastopniki nastopajočih rudarskih enot in drugi.

Ob 15. uri je rudarska godba na pihala zaigrala koračnico, začel se je mimohod nastopajočih enot. Po končanem mimohodu so se enote postavile pred tribuno. Poveljnik Občinske gasilske zveze Idrija tov. Marijan Bončina je poročal zastopniku pokrovitelja, predsedniku centralnega delavskega sveta Rudnika živega srebra Idrija Filipu Vihteliču, o stanju tekmovalnih enot in ga prosil, da odpre tekmovanje. Po sprejetem poročilu je zastopnik pokrovitelja prižgal olimpijski ogenj. Godba na pihala je zaigrala državno himno. Enota iz Hrastnika, lanskoletni pokrovitelj rudarskega gasilskega tekmovanja, je dvignila rudarsko zastavo na jambor, nato so vsi ostali praporščaki odložili svoje prapore na podstavek, ki je bil postavljen poleg rudarske in državnih zastav. V imenu pokrovitelja je pozdravil navzoče predsednik centralnega delavskega sveta Rudnika živega srebra Idrija. V govoru je prikazal vlogo in važnost gasilstva, za kar je potrebna tesna povezava gasilskih enot vseh gasilskih društev, posebno še gasilcev rudnikov Slovenije.

Po končanem govoru se je po vrstnem redu, katerega je določil žreb, pričelo tekmovanje. Konkurenca nastopajočih enot je bila zelo močna, vsaka si je prizadevala pridobiti prvo mesto. To prizadevanje je trajalo do 18. ure, ko je bilo tekmovanje končano. Po končanem tekmovanju so se nastopajoče enote zbrale pred tribuno, godba je zaigrala, enota gasilskega društva Idrija je korakoma odšla k drogu rudarske zastave, jo spustila in sprejela v varstvo. (Zastava je prehodna, do letošnjega tekmovanja jo je hranil prvi pokrovitelj rudarskega gasilskega tekmovanja — Rudnik Hrastnik, do prihodnjega, ki bo prihodnje leto, pa jo bo hranil letošnji pokrovitelj Rudnik Idrija.)

Po spuščanju zastave je vse navzoče pozdravil načelnik gasilske zveze SRS tov. Milan Vrhovc; za njegove spodbudne besede smo mu vsi hvaležni.

Tako je bilo tekmovanje zaključeno. Odšli smo k dobro pripravljeni večerji, po večerji se je razvil živahen pogovor, ki je trajal pozno v noč.

Dne 3. julija — praznik rudarjev Slovenije in praznovanje 20-letnice samoupravljanja Rudnika živega srebra Idrija.

V jutranjih urah nas je prebudila budnica rudarske godbe na pihala. Vreme nam ni bilo naklonjeno, močno je deževalo. Zbrali smo se v dvorani rekreacijskega centra. Po slovesni otvoritvi je spregovoril glavni tajnik

Zveze sindikatov Jugoslavije tov. Marijan Rožič. Nato je poveljnik občinske gasilske zveze Idrija razgalil rezultate tekmovalnih enot. Direktor Rudnika živega srebra Idrija je v imenu pokrovitelja RŽS Idrija razdelil zmagovalnim enotam nagrade. Prvi trije zmagovalci so prejeli pokale. Poleg tega so vse tekmovalne enote prejele simbolična spominska darila, ki predstavljajo Rudnik živega srebra Idrija.

Tekmovalna gasilska enota Idrija izvaja tridelni napad

Po končani proslavi je še vedno deževalo, zato se nismo mogli udeležiti skupne rudarske pogostitve v naravi. Udeležencem smo nudili krepko okrepčilo. Poslovili smo se in si zaželeli srečno svidenje prihodnje leto, verjetno v Trbovljah.

Ponosen sem, da se lahko vsem nastopajočim enotam v imenu Občinske

gasilske zveze Idrija in gasilskega društva Rudnik — Idrija zahvalim za udeležbo. Zahvala naj velja tudi ostalim predstavnikom in častnim gostom. Posebno se zahvaljujem Rudniku živega srebra Idrija, njegovim samoupravnim organom in direktorju, ki so nam omogočili tako uspešno tekmovalno prireditev.

NA POMOČ!

**KONČNI REZULTATI
RUDARSKEGA GASILSKEGA TEKMOVANJA SLOVENIJE**

Naziv gasilske enote	Tekmovalne discipline				Dosež. točke (skupaj)	Neg. točke (skupaj)	Pozit. točke
	tridelni napad s podaljškom		polaganje tlač. cevi				
	čas	skupaj	čas	skupaj			
1. IDRIJA	93,3	118,3	52,5	67,5	1000	185,8	814,2
2. VELENJE	94,5	119,5	33,0	73,0	1000	192,5	807,5
3. HRASTNIK	99,0	134,0	41,2	66,2	1000	200,2	799,8
4. MEŽICA	122,0	182,0	46,0	61,0	1000	234,0	575,0
5. ČRNA — KAMNIK	123,0	178,0	50,0	65,0	1000	243,0	575,0
6. LAŠKO	133,0	173,0	55,0	85,0	1000	258,0	742,0
7. TRBOVLJE	120,0	195,0	52,0	67,0	1000	262,0	738,0
8. KOČEVJE	160,5	210,5	48,0	73,0	1000	283,5	716,5
9. ZAGORJE	203,3	308,3	56,5	106,5	1000	414,8	585,2

Zmagovita desetina gasilskega društva Idrija

Krajevni urad Idrija

- JANEZ PERNEL, kmet iz Idrijskih Krnic šte. 50, rojen 12. 5. 1902 v Masorah, je umrl 14. 3. 1970 v Idrijskih Krnicah.
- ANTON RUPNIK, upokojeni cestar iz Zadloga šte. 2, rojen 12. 6. 1905 v Zadlogu, je umrl 24. 3. 1970 v Zadlogu.
- IVANA KANDUČ roj. Govekar, gospodinja iz Idrije, Levstikova ul. šte. 17, rojena 27. 12. 1899 v Jeličnem vrhu, je umrla 28. 3. 1970 v Idriji.
- FRANCISEK ERJAVEC, upokojeni kurjač iz Idrije, Za gradom šte. 9, rojen 4. 10. 1912 na Vojskem, je umrl 1. 4. 1970 v Idriji.
- FRANCIŠKA MENARD roj. Vidmar, gospodinja iz Jeličnega vrha št. 17, rojena 4. 3. 1901 v Doleh, je umrla 3. 4. 1970 v Idriji.
- FERDINAND PAVŠIČ, upokojeni rudar iz Idrije, Tomšičeva ul. šte. 6, rojen 6. 7. 1885 v Idriji, je umrl 4. 4. 1970 v Idriji.
- IZIDOR SKOK, rudar iz Idrije, Kaju-hova ul. šte. 2, rojen 4. 4. 1931 na Vojskem, je umrl 5. 4. 1970 v Idriji.
- MARIJA OGRIC roj. Lukančič, gospodinja iz Gor šte. 34, rojena 15. 1. 1884 v Potoku, je umrla 5. 4. 1970 na Gorah.
- APOLONIJA KOKALJ roj. Bogataj, gospodinja iz Idrije, Tomšičeva ul. šte. 8, rojena 7. 2. 1882 v Selu, je umrla 6. 4. 1970 v Idriji.
- VALENTIN MLAKAR, kmet iz Masor šte. 1, rojen 12. 2. 1907 v Masorah, je umrl 15. 4. 1970 v Masorah.
- IVANA SINKOVEC roj. Bratuš, gospodinja iz Srednje Kanomlje št. 54, rojena 21. 12. 1881 v Srednji Kanomlji, je umrla 16. 4. 1970 v Spodnji Idriji.
- ANTON TUSAR, upokojeni rudar iz Idrijskih Krnic šte. 30, rojen 1. 1. 1888 v Jagrščah, je umrl 19. 4. 1970 v Idrijskih Krnicah.
- FRANC GANTAR, kmetovalec iz Godoviča šte. 50, rojen 14. 2. 1891 v Godoviču, je umrl 19. 4. 1970 v Godoviču.
- JOZEFA VONCINA roj. Pišljari, gospodinja iz Idrije, Ul. O. Zupančiča šte. 5, rojena 7. 3. 1898 v Jeličnem vrhu, je umrla 20. 4. 1970 v Idriji.
- JOZEF GNEZDA, kmečki delavec iz Gornje Kanomlje šte. 20, rojen 28. 2. 1922 v Gor. Kanomlji, je umrl 5. 5. 1970 v Spodnji Idriji.
- IVANA ČUK roj. Klavžar, preužitkari-ca iz Predgriz šte. 14, rojena 21. 12. 1879 v Predgrizah, je umrla 6. 5. 1970 v Predgrizah.
- ANTON PETROVČIČ, preužitkar iz Črne-ga vrha šte. 91, rojen 11. 6. 1892 v Mrzlem logu, je umrl 9. 5. 1970 v Črnem vrhu.
- BARBARA LAPAJNE roj. Hladnik, gospodinja iz Spodnje Idrije šte. 13, rojena 3. 12. 1879 v Spodnji Kanomlji, je umrla 11. 5. 1970 v Spodnji Idriji.
- JANEZ GNEZDA, mesar iz Idrije, Gorska pot šte. 10, rojen 17. 6. 1915 v Jeličnem vrhu, je umrl 11. 5. 1970 v Idriji.
- FRANC PAGON, upokojeni rudar iz Črne-ga vrha šte. 61, rojen 31. 8. 1891 v Idriji, je umrl 14. 5. 1970 v Črnem vrhu.
- IVANA KAVČIČ, gospodinja iz Črne-ga vrha šte. 60, rojena 27. 12. 1900 v Črnem vrhu, je umrla 14. 5. 1970 v Spodnji Idriji.
- IVAN ERJAVEC, uživalec priznavaln-ine iz Idrijskih Krnic št. 29, rojen 18. 12. 1874 v Masorah, je umrl 17. 5. 1970 v Idrijskih Krnicah.
- IVAN OBLAK, rudar iz Spodnje Ka-nomlje šte. 16, rojen 7. 12. 1944 v Spodnji Kanomlji, je umrl 21. 5. 1970 v Spodnji Kanomlji.
- FRANC KENDA, kmet iz Spodnje Idri-je šte. 80, rojen 27. 9. 1900 v Spod-

- nji Kanomlji, je umrl 21. 5. 1970 v Spodnji Idriji.
- TEREZIJA CUK** roj. Semrl, prežitekarka iz Predgriž šte. 4, rojena 11. 10. 1874 v Predgrižah, je umrla 24. 5. 1970 v Predgrižah.
- PETER PETERNEL**, kmetovalec iz Spodnje Kanomlje šte. 27, rojen 30. 7. 1906 v Spodnji Kanomlji, je umrl 30. 5. 1970 v Spodnji Kanomlji.
- FRANČISKA GOSLER** roj. Močnik, gospodinja iz Idrije, Ul. S. Rozmana šte. 27, rojena 16. 6. 1911 v Idriji, je umrla 30. 5. 1970 v Idriji.
- PETER HVALA**, upokojeni rudar iz Spodnje Idrije šte. 103, rojen 17. 10. 1900 na Vojskem, je umrl na poti iz Sempetra pri Novi Gorici v Idrijo.
- FRANČISKA RAZLOZNIK** roj. Albreht, užitekarka iz Jeličnega vrha šte. 25, rojena 11. 2. 1885 v Doleh, je umrla 7. 6. 1970 v Jeličnem vrhu.
- MARTIN PETERNELJ**, invalidski upokojenec iz Pluženj šte. 4, rojen 8. 11. 1883 v Lazcu, je umrl 18. 6. 1970 v Plužnjah.
- KAROLINA LIKAR** roj. Raztresen, gospodinja iz Idrije, Srebrničeva ul. šte. 39, rojena 26. 7. 1914 v Idriji, je umrla 22. 6. 1970 v Idriji.
- KRISTINA MIKUŽ** roj. Cuk, gospodinja iz Predgriž šte. 37, rojena 1. 12. 1938 v Predgrižah, je umrla 26. 6. 1970 v Predgrižah.
- TEREZIJA HROVAT**, gospodinja iz Spodnje Idrije šte. 1, rojena 22. 10. 1896 v Idriji, je umrla 26. 6. 1970 v Idriji.
- MARIJA PIRC** roj. Troha, gospodinja iz Idrije, Gradnikova ul. šte. 3, rojena 1. 8. 1882 v Idriji, je umrla 30. 6. 1970 v Idriji.
- IVAN FURLAN**, kmet iz Grivč šte. 2, rojen 22. 4. 1883 v Strmecu, je umrl 17. 3. 1970 v Grivčah.
- FRANC REJC**, upokojenec iz Podbrda šte. 33, rojen 21. 1. 1894 v Idriji, je umrl 25. 3. 1970 v Podbrdu.
- KATARINA PETRIC** roj. Oblak, upokojenka iz Spodnje Idrije, rojena 11. 4. 1888 v Dolenji Trebuši, je umrla 7. 4. 1970 v Sempetru pri Gorici.
- RUDOLF SELJAK**, rudar iz Lazca šte. 26, rojen 9. 4. 1920 v Otaležu, je umrl 11. 4. 1970 na Golniku.
- KAROLINA KOS** roj. Vončina, gospodinja iz Ljubljane, Lepodvorska 21, rojena 27. 10. 1905 v Idriji, je umrla 12. 12. 1969 v Ljubljani.
- JOZEFA BRENCIČ**, gospodinja iz Dol. Logatca šte. 157, rojena 6. 2. 1894 v Godoviču, je umrla 11. 12. 1969 v Ljubljani.
- FRANČISKA TAVCAR** roj. Božič, upokojenka iz Ljubljane, Gregorčičeva šte. 3, rojena 16. 2. 1887 v Idriji, je umrla 21. 12. 1969 v Ljubljani.
- MARIJA PERMOSER**, upokojenka iz Idrije, Ul. S. Rozmana šte. 9, rojena 15. 8. 1899 v Idriji, je umrla 1. 1. 1970 v Ljubljani.
- JOZEF IPAVEC** iz Pekar, Lackova c. št. 177, rojen 3. 3. 1896 v Idrijskem logu, je umrl 24. 3. 1970 v Pekrah.
- MARJANA MEDVED** roj. Kosmač, gospodinja iz Ljubljane, Zelena pot 64, rojena 8. 11. 1896 v Krnicah, je umrla 4. 12. 1969 v Ljubljani.
- RAFAEL KOGEJ** iz Zagreba, Gornička 21, rojen 13. 10. 1895 v Idriji, je umrl 21. 3. 1970 v Zagrebu.
- JAKOB POZENEL**, upokojenec iz Ljubljane, Koreninova št. 21, rojen 28. 4. 1901 v Črnem vrhu, je umrl 21. 12. 1969 v Ljubljani.
- JULIJANA SUSTERSIČ** roj. Šulgaj, upokojenka iz Vrhnike, Tržaška 21, rojena 17. 2. 1880 v Jeličnem vrhu, je umrla 29. 3. 1970 na Vrhniku.
- BARBARA MAJNIK** roj. Sedej, gospodinja z Jesenic, Ul. St. Bokala 4, rojena 29. 11. 1885 na Vojskem, je umrla 19. 4. 1970 na Jesenicah.
- JOZEFA BAVDEK** roj. Slabe, gospodinja iz Brega pri Kočevju, rojena 13. 3. 1889 v Ledinah, je umrla 13. 5. 1970 na Bregu pri Kočevju.

- MATEVZ TRATNIK, upokojenec iz Kranja, Skofjeloška c. 36, rojen 6. 9. 1890 v Ravnah, je umrl 6. 5. 1970 v Kranju.
- JAKOB FILIPIC, upokojeni rudar iz Bilj št. 2, rojen 18. 4. 1917 v Lazcu, je umrl 6. 5. 1970 v Biljah.
- MARTA CADEZ roj. Uršič, medicinska sestra iz Ljubljane, Topniška 23, rojena 25. 4. 1931 v Idriji, je umrla 15. 1. 1970 v Ljubljani.
- Dr. ALBIN SEDEJ, veterinarski inšpektor iz Ljubljane, Pavšičeva 29, rojen 6. 9. 1908 v Idriji, je umrl 13. 1. 1970 v Ljubljani.
- FRANC PELHAN, upokojeni rudar iz Idrije, Carla Jakoba št. 7, rojen 26. 9. 1899 v Idriji, je umrl 14. 1. 1970 v Ljubljani.
- FRANC PERNEL iz Masor št. 5, rojen 1. 11. 1897 v Spodnji Kanomlji, je umrl 20. 1. 1970 v Ljubljani.
- RAFAEL BOŽIČ, upokojeni rudar iz Idrije, Ul. H. Freyerja št. 9, rojen 15. 10. 1895 v Idriji, je umrl 25. 1. 1970 v Ljubljani.
- FRANCIŠEK LAMPE, upokojenec iz Zadloga št. 6, rojen 17. 7. 1900 v Zadlogu, je umrl 13. 12. 1969 v Ljubljani.
- ANA GOVEKAR roj. Markič, gospodinja iz Zirov, Stara vas 41, rojena 9. 11. 1890 v Jeličnem vrhu, je umrla 26. 5. 1970 v Begunjah.
- LEOPOLD HABE, upokojenec iz Tribuč št. 12, rojen 13. 11. 1882 v Strmcu, je umrl 17. 5. 1970 v Tribučah.
- FRANC SKVARČA, upokojenec iz Črnega vrha št. 31, rojen 19. 8. 1894 v Črnem vrhu, je umrl 4. 6. 1970 na Golniku.
- RAJMUND JOŽEF VONČINA, upokojenec iz Mežice, rojen 27. 8. 1892 v Idriji, je umrl 2. 6. 1970 v Mežici.
- IVAN OGRIC, invalidski upokojenec iz Gorenje Tribuše št. 22, rojen 17. 4. 1883 na Vojskem, je umrl 7. 6. 1970 v Gorenji Tribuši.
- NEŽKA MAKUC, delavka iz Kranja, Planina št. 2, rojena 21. 1. 1943 v Idriji, je umrla 8. 6. 1970 v Planini pri Kranju.
- MARJANA ERZEN roj. Likar, gospodinja iz Medvedjega brda št. 38, rojena 19. 3. 1902 v Masorah, je umrla 26. 5. 1970 na Medvedjem brdu.
- JOZEF MAJNIK, upokojeni rudar iz Idrije, Kap. Mihevca št. 38, rojen 1. 3. 1901 v Idriji, je umrl 16. 2. 1970 v Ljubljani.
- VINKO TUSAR, upokojenec iz Ljubljane, Cankarjeva 7a, rojen 12. 7. 1900 v Idriji, je umrl 12. 2. 1970 v Ljubljani.
- MATEJ BEZELJAK, upokojeni rudar iz Idrije, Kosovelova ul. št. 9, rojen 8. 9. 1914 v Idriji, je umrl 23. 12. 1969 v Ljubljani.
- HENRIK PRELOVEC, višji geometer v pokoju iz Ljubljane, Poljanska 14, rojen 3. 7. 1894 v Idriji, je umrl 5. 2. 1970 v Ljubljani.
- MARTIN MLAKAR, kmetovalec iz Gor. Vrsnika št. 11, rojen 20. 10. 1919 v Gor. Vrsniku, je umrl 12. 2. 1970 v Ljubljani.
- KATARINA TRATNIK roj. Skok, gospodinja iz Dol. Trebuše št. 77, rojena 8. 9. 1897 na Vojskem, je umrla 25. 6. 1970 v Sempetru pri Gorici.
- FRANJO KOLER iz Opatije, Križišče 2, rojen 14. 9. 1893 v Idriji, je umrl 14. 3. 1970 v Reki.
- JOZEFA MIKUŽ roj. Žejen, gospodinja iz Petelinj št. 19, rojena 1. 4. 1896 v Zadlogu, je umrla 22. 6. 1970 v Petelinjah.
- VIKTOR BONČA, izdelovalec suhe robe iz Zadloga št. 60, rojen 9. 9. 1899 v Zadlogu, je umrl 1. 7. 1970 v Zadlogu.
- SIVESTER MERVIC, avtomehaničar iz Idrije, Kap. Mihevca št. 30, rojen 28. 12. 1949 v Idriji, je umrl 5. 7. 1970 v Idriji.
- MARIJA PIŠLJAR roj. Rupnik, gospodinja iz Godoviča št. 34, rojena 22.

3. 1889 v Lomeh, je umrla 5. 7. 1970 v Godoviču.
- FRANC ŠINKOVEC, upokojeni rudar iz Idrije, Rožna ul. šte. 3, rojen 3. 10. 1873 v Gorenji Kanomlji, je umrl 7. 7. 1970 v Idriji.
- MARJANA VEHAR roj. Slabe, gospodinja iz Govejka šte. 3, rojena 3. 7. 1887 v Govejku, je umrla 8. 7. 1970 v Govejku.
- AMALIJA MIKUŽ roj. Kobal, gospodinja iz Idrije, S. Rozmana št. 13, rojena 15. 7. 1896 v Čekovniku, je umrla 10. 7. 1970 v Idriji.
- VIDA VENKO, upokojena delavka iz Idrije, Rožna ul. šte. 16, rojena 29. aprila 1899 v Idriji, je umrla 15. 7. 1970 v Idriji.
- ANTONIJA TUŠAR roj. Carl, gospodinja iz Idrije, Vojskarska šte. 15, rojena 8. 6. 1921 v Gorenji Kanomlji, je umrla 22. 7. 1970 v Idriji.
- JOŽEFA TOMINEC roj. Žejn, gospodinja iz Kanjega dola šte. 11, rojena 16. 4. 1887 v Gozdu, je umrla 22. 7. 1970 v Kanjem dolu.
- CECILIJA MOHORIČ roj. Kuštrin, gospodinja iz Čekovnika šte. 38, rojena 16. 11. 1890 na Vojskem, je umrla 24. 7. 1970 v Spodnji Idriji.
- ANTON MLAKAR, invalidski upokojenec iz Jazn šte. 11, rojen 16. 1. 1880 v Jaznah, je umrl 4. 8. 1970 v Jaznah.
- JOŽEF GOLJA, kovinostrugar iz Spodnje Idrije šte. 11, rojen 11. 3. 1947 v Spodnji Idriji, je umrl 5. 8. 1970 v Spodnji Idriji.
- FRANC RUPNIK, invalidski upokojenec iz Idrije, Srebrničeva ul. št. 46, rojen 25. 3. 1882 v Čekovniku, je umrl 7. 8. 1970 v Srednji Kanomlji.
- MARIJA ANA PAVŠIČ roj. Kolenc, gospodinja iz Idrije, Tomšičeva ul. šte. 6, rojena 24. 12. 1892 v Jeličnem vrhu, je umrla 8. 8. 1970 v Idriji.
- IVANA KUŠTRIN roj. Tušar, gospodinja iz Vojskega št. 89, rojena 7. 12. 1883 na Vojskem, je umrla 9. 8. 1970 na Vojskem.
- FRANC VONČINA, upokojeni rudar iz Idrije, Rudarska ul. šte. 19, rojen 1. 9. 1900 v Idriji, je umrl 12. 8. 1970 v Idriji.
- MARIJA ERJAVEC roj. Skvarča, gospodinja iz Gorenje Kanomlje št. 12, rojena 8. 3. 1930 v Gorenji Kanomlji, je umrla 21. 8. 1970 v Gorenji Kanomlji.
- IVAN ŠINKOVEC, upokojeni rudar iz Idrije, Srebrničeva ul. št. 12, rojen 19. 6. 1900 v Idriji, je umrl 29. 8. 1970 v Idriji.
- FRANC CARL, upokojeni rudar iz Spodnje Idrije šte. 22, rojen 8. 10. 1890 v Spodnji Idriji, je umrl 10. 9. 1970 v Spodnji Idriji.
- JANEZ GNEZDA iz Spodnje Idrije št. 1, rojen 14. 5. 1913 na Vojskem, je umrl 10. 9. 1970 v Idriji.
- JOŽEF MENARD, kmetovalec iz Jeličnega vrha šte. 17, rojen 10. 10. 1904 v Godoviču, je umrl 16. 9. 1970 v Jeličnem vrhu.
- IVAN LEBAN, upokojeni zidar iz Cerknega šte. 191, rojen 20. 2. 1898 v Grgarju, je umrl 29. 9. 1970 v Idriji.
- PETER KOVAČ, upokojeni rudar iz Idrije, Ul. H. Freyerja št. 7, rojen 29. 6. 1901 v Idriji, je umrl 6. 10. 1970 v Idriji.
- BOGOMIR SATTler, upokojeni avtomehanič iz Tolmina, Brunov drevo-red šte. 1, rojen 8. 11. 1904 v Otaležu, je umrl 11. 7. 1970 v Šempetru pri Gorici.
- JAKOB REVEN, upokojenec iz Dobračeva št. 9, rojen 19. 7. 1902 v Otaležu, je umrl 13. 7. 1970 na Golniku.
- MARIJA MAURIN, gospodinja iz Ljubljane, Cesta na Bokalce, rojena 22. 11. 1891 v Idriji, je umrla 18. 5. 1970 v Ljubljani.
- VINCENC KUNC iz Žirovskega vrha šte. 49, rojen 22. 1. 1909 v Doleh, je umrl 9. 6. 1970 v Ljubljani.
- MAKSIMILJAN SEDEJ, upokojeni delavec iz Idrije, Vojkova šte. 19, rojen 28. 1. 1914 v Spodnji Kanomlji, je umrl 24. 3. 1970 v Ljubljani.

MATEVŽ KOSMAČ, upokojeni rudar iz Idrije, Gradnikova ul. šte. 6, rojen 16. 9. 1883 v Idriji, je umrl 24. 5. 1970 v Ljubljani.

MARIJA TROHA roj. Mervic, gospodinja iz Idrije, Platiševa šte. 21, rojena 20. 11. 1905 v Idriji, je umrla 14. 3. 1970 v Ljubljani.

FRANČIŠKA ŽGAVEC roj. Kosmač, gospodinja iz Idrije, Srebrničeva ul. št. 1, rojena 11. 3. 1901 na Straži, je umrla 20. 3. 1970 v Ljubljani.

MARIJA KOGOVSĚEK, gospodinja iz Bistrice šte. 16, rojena 29. 9. 1894 v Idriji, je umrla 24. 8. 1970 v Bistrici.

MARIJA ZUPAN roj. Gnezda, gospodinja iz Zasipa šte. 101, rojena 28. 6. 1892 v Idriji, je umrla 5. 9. 1970 v Zasipu.

LUDVIK SLOKAR, upokojenec iz Gradisc̃ pri Vipavi št. 27, rojen 4. 12. 1902 v Idriji, je umrl 1. 9. 1970 v Izoli.

JOŽEF GANTAR, upokojeni rudar iz Dol šte. 6, rojen 4. 3. 1910 v Dolu, je umrl 24. 9. 1970 v Šempetru pri Gorici.

IVANA LIKAR, gospodinja iz Spodnje Idrije št. 1, rojena 30. 1. 1904 v Ćekovniku, je umrla 4. 5. 1970 v Ljubljani.

BOZIDAR LEVSTEK, upokojenec iz Ljubljane, Rimska št. 5, rojen 26. 3. 1889 v Idriji, je umrl 17. 4. 1970 v Ljubljani.

FRANC MAJNIK, železniĉar iz Ljubljane, Obirska št. 18, rojen 10. 7. 1886 v Beli, je umrl 20. 4. 1970 v Ljubljani.

ANDREJ TOMINEC, delavec iz Zadloga šte. 14, rojen 20. 11. 1908 v Zadlogu, je umrl 24. 9. 1970 v Šempetru pri Gorici.

Krajevni urad Cerkno

IVANA ABRAM roj. Mavri, roj. 8. 11. 1888, gospodinja iz Orehka št. 13, je umrla 6. 1. 1970 v šempetrski bolnišnici.

ANDREJ STUCIN, roj. 3. 11. 1909, upokojenec iz Podlanišĉa št. 1, je umrl 20. 1. 1970 na Golniku.

MILAN PETERNELJ, roj. 24. 10. 1916, kmetovalec iz Planine pri Cerknem št. 6, je umrl 11. 2. 1970 v Planini.

KATARINA VOJSKA roj. Ozebek, roj. 26. 11. 1883, gospodinja iz Šebrelj št. 77, je umrla 13. 2. 1970 v Šebreljah št. 52.

VIKTORIJA ŠTRAVS roj. Tušar, roj. 23. 12. 1885, gospodinja iz Cerkna št. 146, je umrla 20. 1. 1970 v Celju.

STANISLAV PREBIL, roj. 21. 11. 1920, kmetovalec iz Straže št. 31, je umrl 24. 2. 1970 v bolnišnici v Ljubljani.

FRANC KOBLAR, roj. 11. 9. 1913, upokojenec iz Dol. Novakov št. 34, je umrl v bolnišnici v Šempetru dne 25. 2. 1970.

KATARINA PREZELJ, roj. 9. 11. 1886, gospodinja iz Labinj št. 4, je umrla 5. 3. 1970 v Labinjah.

FELIKS GOLOB, roj. 11. 5. 1905, kmeĉki delavec iz Zakojce št. 41, je umrl 11. 3. 1970 v Zakojci.

FRANĀIŠKA PETERNELJ roj. Kobal, roj. 28. 2. 1885, gospodinja iz Šebrelj št. 49, je umrla v Šebreljah št. 29 dne 20. 3. 1970.

- URSULA MAVRI roj. Razpet, roj. 18. 10. 1891, gospodinja v Gorjah št. 12, je umrla 23. 3. 1970 v Gorjah.
- ALOJZ KLAVŽAR, roj. 1. 6. 1897, kmetovalec, Jesenica št. 14, je umrl 19. 3. 1970 v bolnišnici v Ajdovščini.
- ANDREJA BRATINA, roj. 17. 8. 1969, iz Cerkna št. 144, je umrla 13. 11. 1969 v bolnišnici v Ljubljani.
- STANISLAV MLAKAR, roj. 1. 6. 1926, kmetovalec iz Podlanišča št. 45, je umrl 3. 4. 1970 v Podlanišču.
- FRIDERIK MAGAJNE, roj. 10. 7. 1922, iz Straže št. 14, je umrl 6. 4. 1970 v bolnišnici v Ljubljani.
- JULIJANA-JUSTINA GOLJA, roj. 30. 10. 1913, gospodinja iz Jesenice št. 28, je umrla 13. 4. 1970 v Jesenici.
- PETER MAKUC, roj. 18. 5. 1882, kmetovalec iz Polic št. 13, je umrl 19. 4. 1970 v Policah.
- ANDREJ PIRIH, roj. 10. 6. 1924, tesar iz Trebenč št. 11, je umrl 23. 4. 1970 v bolnišnici za duševne bolezni v Idriji.
- LEOPOLD ZORZUT, roj. 13. 7. 1913, upokojenec iz Cerkna št. 66b in nosilec »Spomenice 1941«, je umrl 24. 4. 1970 v Cerknem.
- FRANC JERAM, roj. 10. 10. 1892, kmetovalec iz Podlanišča št. 46, je umrl 4. 5. 1970 v Podlanišču.
- JOZEF STREMFELJ, roj. 10. 2. 1890, kmet iz Orehka št. 24, je umrl 11. 5. 1970 v Orehku.
- JERA LAPANJA roj. Uršič, roj. 14. 2. 1899, gospodinja, Šebrelje št. 79, je umrla 12. 5. 1970 v Šebreljah.
- IVAN TUSAR, roj. 7. 12. 1908, kmetovalec iz Poč št. 2, je umrl 6. 5. 1970 na Golniku.
- FRANC MLAKAR, roj. 3. 9. 1884, kmetovalec iz Podlanišča št. 26, je umrl 16. 5. 1970 v Podlanišču.
- JANEZ KLAVŽAR, roj. 23. 3. 1904, kmečki delavec iz Zakojce št. 1, je umrl 25. 5. 1970 v Zakojci.
- ALBERT ČERNIGOJ, roj. 8. 5. 1907, upokojeni cestar iz Podlanišča št. 34, je umrl 25. 5. 1970 v Podlanišču.
- MARJANA JEREB, roj. 16. 1. 1891, gospodinja iz Straže št. 29, je umrla 29. 5. 1970 na Straži.
- MARIJA BOŽIČ roj. Carli, roj. 17. 1. 1884, gospodinja iz Šebrelj št. 86, je umrla 3. 6. 1970 v Šebreljah.
- ANA PETERNEL, roj. 30. 7. 1909, kmečka delavka iz Gor. Novakov št. 64, je umrla 4. 6. 1970 v Gorenjih Novakih.
- DOMINIK SINKOVEC, roj. 26. 6. 1932, rudar, Reka št. 22, je umrl 4. 6. 1970 v bolnišnici v Sempetru pri Gorici.
- AMALIJA MAVRI roj. Močnik, rojena 13. 4. 1905, gospodinja, Gorje št. 22, je umrla 1. 7. 1970 v Gorjah.
- MARIJA MOČNIK roj. Lahajnar, rojena 30. 4. 1902, gospodinja, Gorje št. 1, je umrla 2. 7. 1970 v Gorjah.
- ANGELA SEDEJ, rojena 28. 5. 1907, gospodinja iz Cerkljanskega vrha št. 9, je umrla 7. 7. 1970 v Cerkljanskem vrhu.
- JULIJANA MAKUC roj. Seljak, rojena 12. 2. 1905, gospodinja iz Reke št. 9, je umrla 17. 7. 1970 v Cerknem.
- MARIJA KACIN roj. Vončina, rojena 4. 9. 1902, gospodinja iz Reke št. 19, je umrla 14. 7. 1970 v Ljubljani.
- ROZALIJA PIRIH roj. Lapanja, rojena 25. 8. 1904, gospodinja iz Jagršč št. 7, je umrla 28. 7. 1970 v Jagrščah.
- MARIJA CVEK, rojena 11. 7. 1902, gospodinja iz Gorij št. 23, je umrla 11. 9. 1970 v Gorjah.
- FRANC BIZJAK, rojen 1. 12. 1912, Dom starih Idrija, je umrl 8. 9. 1970 v Ljubljani.
- TEREZIJA MEZEK roj. Rojc, rojena 4. 10. 1892, gospodinja iz Gor. Novakov št. 38, je umrla 22. 9. 1970 v Gorenjih Novakih.
- IVAN LEBAN, rojen 20. 8. 1898, upokojenec iz Cerkna št. 191, je umrl 29. 9. 1970 v Idriji.

RUDNIK ŽIVEGA SREBRA IDRIJA

Proizvaja za domači in svetovni trg

**živo srebro 99,99 ‰
živosrebrni oksid 98,5 ‰**

**Železniška postaja Logatec
Tel. Idrija 86-108, telex 31-257 Idrija**